

Yksi lapsi, yksi tilannekuva

Työryhmän raportti

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:24

Yksi lapsi, yksi tilannekuva

Työryhmän raportti

Sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN PDF: 978-952-00-4055-0

Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	29.4.2019	
Tekijät	Yksi lapsi, yksi tilannekuva -työryhmä		
Julkaisun nimi	Yksi lapsi, yksi tilannekuva Työryhmän raportti		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:24		
Diaari/hankenumero	STM/1836/2018 STM062:00/2018	Teema	
ISBN PDF	978-952-00-4055-0	ISSN PDF	2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4055-0		
Sivumäärä	44	Kieli	suomi
Asiasanat	Tiedonhallinta, monialaisuus, lapsi- ja perhepalvelut, osallisuus, lapsilähtöisyys		
Tiivistelmä <p>Lapsi, nuori ja perhe voivat olla samanaikaisesti useiden eri palvelujen piirissä. Jotta lasten ja nuorten tarvitsemaa tukea voidaan kohdentaa ja koordinoida aiempaa tarkoituksenmukaisemmin, on lasten, nuorten ja perheiden sekä eri toimijoiden välistä tiedonvaihtoa kehitettävä. Tämän työryhmän tehtävänä oli täsmentää lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävän moniammatillisen työn tueksi esitettyä yhteisen tilannearvion ja palvelusuunnitelman toimintamallia, jota aiempi <i>Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma</i> -työryhmä esitti vuonna 2017. Työryhmän toimikausi oli 15.8.2018–31.1.2019, mutta sitä jatkettiin 15.3.2019 saakka.</p> <p>Aiemmin työskennellyt työryhmä esitti kehitettäväksi toimintamallin, jossa voitaisiin laatia lapselle tai nuorelle yhteinen palvelusuunnitelma valtakunnallisessa monialaisessa sähköisessä palvelussa yhdessä lapsen, nuoren ja perheen sekä ammattilaisten kanssa. Tämä työryhmä jatkoi aiemman työryhmän esittämän toimintamallin tietosisällön ja rakenteen kehittämistä. Työryhmä tarkasteli myös mallin erilaisia toteuttamismahdollisuuksia ja -edellytyksiä erityisesti tietosuojan näkökulmasta ja päätyi suosittamaan yhtä kansallista teknistä alustaa, jota ylläpitäisi viranomainen. Tekninen alusta toimisi asiakasta ja asiakkaan näkökulmaa korostavana yhteisenä työvälineenä eri alojen ammattilaisille. Mahdolliset viranomaiset, joiden tehtäväksi välineen tekninen toteutus voitaisiin edellä kuvatusti säätää, voisivat olla esimerkiksi Väestörekisterikeskus tai Kela.</p> <p>Työryhmä ehdottaa, että toimintamallin kehittämistyö hankkeistettaisiin. Hanke muodostuisi kolmesta kokonaisuudesta, joita ovat toimintamallin juridiikan, tekniikan ja sisällön kehittäminen. Kokonaisuuksille tulisi nimetä vastuuministeriöt, jotka toimivat yhteistyössä mallin toteuttamiseksi.</p>			
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	29.4.2019	
Författare	Arbetsgruppen för Ett barn, en lägesbild		
Publikationens titel	Ett barn, en lägesbild Arbetsgruppens rapport		
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:24		
Diarie- /projektnummer	STM/1836/2018 STM062:00/2018	Tema	
ISBN PDF	978-952-00-4055-0	ISSN PDF	2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4055-0		
Sidantal	44	Språk	finska
Nyckelord	Informationshantering, sektorsövergripande verksamhet, barn- och familjetjänster, delaktighet, barnorienterade tjänster		
Referat <p>Barn, unga och familjer kan samtidigt omfattas av olika slags tjänster. För det stöd barn och unga behöver att kunna riktas och samordnas på ett mer ändamålsenligt sätt krävs det ett bättre informationsutbyte mellan barnen, de unga och familjerna å ena sidan och olika aktörer å andra sidan. Arbetsgruppens uppgift var att specificera den tidigare föreslagna verksamhetsmodellen för en gemensam lägesbedömning och serviceplan utifrån det förslag som arbetsgruppen för Ett barn, en gemensam plan lade fram 2017. Arbetsgruppens mandatperiod omfattade tiden 15.8.2018–31.1.2019, men den förlängdes till den 15 mars 2019.</p> <p>Det tidigare förslaget gick ut på en verksamhetsmodell där barn, unga och familjer tillsammans med professionella ska kunna utarbeta en gemensam serviceplan inom ramen för en sektorsövergripande elektronisk tjänst på riksnivå. Verksamhetsmodellens datainnehåll och struktur har nu vidareutvecklats utifrån förslaget. Arbetsgruppen utredde också olika genomförandealternativ och förutsättningarna för dem, i synnerhet ur ett dataskyddsperspektiv, och beslöt rekommendera en nationell digital plattform som förvaltas av en myndighet. Plattformen ska fungera som ett gemensamt arbetsverktyg för professionella inom olika sektorer, samtidigt som klienten och klientens perspektiv framhålls. Enligt arbetsgruppen är en lämplig myndighet för att ansvara för det tekniska genomförandet av det beskrivna verktyget t.ex. Befolkningsregistercentralen eller Folkpensionsanstalten.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att det tillsätts ett projekt för att vidareutveckla verksamhetsmodellen. Projektet ska bestå av tre delar med fokus på juridik, teknik och innehåll. Varje delprojekt ska ha ett eget ansvarigt ministerium som samarbetar med de två andra ansvariga ministerierna.</p>			
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health		29.4.2019
Authors	Working group 'One child, a single situational picture'		
Title of publication	One child, a single situational picture Working group report		
Series and publication number	Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2019:24		
Register number	STM/1836/2018 STM062:00/2018	Subject	
ISBN PDF	978-952-00-4055-0	ISSN PDF	2242-0037
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4055-0		
Pages	44	Language	Finnish
Keywords	Information management, multisectoral approach, child and family services, inclusion, child-centred approach		
Abstract A child or young person and his or her family may need to use parallel child and family services. The exchange of information between the clients (children, young people and their families) and the different stakeholders related to their services should be developed in order to focus and coordinate the services in a more functional way than today. The working group's task was to specify the operating model that an earlier working group proposed in 2017 under the title 'One child, a single plan'. The operating model presents that a common situation assessment and service plan would support the multisectoral work carried out among children, young people and families. The term of the working group 'One child, a single situational picture" was from 15 August 2018 to 31 January 2019 but it was extended to 15 March 2019. The earlier working group proposed an operating model where a national multisectoral electronic service would be used to draw up common service plans for children and young people in cooperation between the clients themselves and professionals. The later working group continued to develop the information content and structure of the operating model proposed by the earlier working group. The later working group also considered the feasibility of various model variants and the prerequisites for carrying them out, in particular from the viewpoint of data protection. The group decided to recommend a national technological platform that would be maintained by an authority. The technological platform would emphasise the client perspective and act as a common tool for professionals in different sectors. The authority responsible for the technological implementation of the platform could be, for example, the Population Register Centre or the Social Insurance Institution of Finland (Kela). The working group proposes to set a project to develop the operating model. The project would comprise three parts, focusing on the development of the legality, technology and content of the operating model. A responsible ministry should be appointed for each part, and the three ministries would cooperate to implement the model.			
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖLLE JA OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖLLE

Lapsi- ja perhepalveluiden valtakunnallisen muutosohjelman (LAPE), vuodesta 2016 vuoteen 2018, tavoitteena oli uudistaa lapsi- ja perhepalveluja vastaamaan aiempaa paremmin lasten, nuorten ja perheiden tarpeita. Muutosohjelman lähtökohtina oli lapsen edun edistäminen ja palvelujen järjestäminen lapsi- ja perhelähtöisesti hallinnon-alarajat ylittäen. LAPE-muutosohjelma koostui neljästä eri kehittämiskokonaisuudesta sekä niiden tukena toimivasta sähköisten palvelujen projektista. Lähtökohtana oli, että sähköisten palvelujen kehittäminen tukisi lapsi- ja perhepalvelujen uudistamista ja uusia toimintamalleja. Muutosohjelmaa johtivat sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Vuonna 2019 LAPE-muutosohjelmaa jatketaan tukemalla muutostyön juurtumista.

Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen ja perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula asettivat 17.3.2017 työryhmän selvittämään lasten, nuorten ja perheiden palvelujen moniammatilliseen yhteistyöhön liittyvän tiedonhallinnan nykytilaa ja kehittämistarpeita (*Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan liittyvän moniammatillista tiedonhallintaa kehittävä työryhmä STM/664/2017*) osana Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (LAPE) sähköisten palvelujen tukiprojektia. Työryhmän tehtävänä oli kartoittaa tiedonhallinnan kehittämistarpeet sekä tehdä kartoituksen pohjalta ehdotukset moniammatilliseen yhteistyöhön liittyvästä asiakastietojen käytön kehittämisestä. Työryhmän raportti *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* (STM raportteja ja muistioita 2017:36) julkaistiin 3.10.2017. Työryhmä esitti yhden yhteisen suunnitelman toimintamallin kehittämistä. Toimintamallin mukaan toimittaessa ammattilaiset voisivat laatia yhdessä lapsen, nuoren ja perheen kanssa yhteisen toimintasuunnitelman eri palvelut aiempaa paremmin yhteen sovittaen. Työryhmä esitti valtakunnallisen monialaisen sähköisen palvelun kehittämistä toimintamallin toteuttamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö asettivat 15.8.2018 *Yksi lapsi, yksi tilannekuva -työryhmän* (STM/1836/2018, STM062:00/2018) täsmentämään ja työstämään eteenpäin edellä mainitun aiemman työryhmän hahmottelemaa monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin ja sen pohjalta syntyvän yhteisen tilannearvion ja

palvelusuunnitelman toimintamallia ja prosessia. Toimintamallin tarkoituksena on edistää ja tukea lasten, nuorten ja perheiden yhteneväistä ja lapsi- ja perhelähtöistä palvelukokonaisuutta sekä asioiden hoitoa. Työryhmän työskentely oli määrää nivoa yhteen muuhun kehittämistyöhön, kuten digitalisaatioon liittyvään kehittämiseen sekä THL:n kehittämistyöhön monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin toimintamallin tiimoilta.

Työryhmän tehtävänä oli:

- 1) täsmentää monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin ja sen pohjalta syntyvän yhteisen tilannearvion ja palvelusuunnitelman prosessi
- 2) pohtia, missä yksilöllisissä tilanteissa yhteisestä palvelutarpeen arvioinnista ja sen pohjalta syntyvästä yhteisestä tilannearviosta olisi lapselle, nuorelle ja perheelle hyötyä
- 3) hahmottaa erilaisia tapoja arvioinnin toteuttamiselle ja tilannearviosta vastuussa olevan tahon määräytymiselle
- 4) pohtia, mitkä toimialat ovat mukana prosessissa sekä mitä asioita tilannearvioon ja asiakkuuskoosteeseen suositellaan kirjattavaksi
- 5) kartoittaa toimintamallin lainsäädännölliset edellytykset ja muutostarpeet

Työryhmän puheenjohtajana toimi neuvotteleva virkamies Arja Ruponen sosiaali- ja terveysministeriöstä ja varapuheenjohtajana ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Ryhmän jäseninä olivat sosiaalineuvos Marjo Malja sosiaali- ja terveysministeriöstä, erityisasiantuntija Mikko Huovila sosiaali- ja terveysministeriöstä, hallitussihteeri Kirsi Lamberg opetus- ja kulttuuriministeriöstä, kehittämispäällikkö Tero Huttunen opetus- ja kulttuuriministeriöstä, asiantuntija Jukka Pyhäjoki Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta, opetusneuvos Sanna Penttinen sekä lakimies Sanna Haanpää Opetushallituksesta, erityisasiantuntija Janne Savolainen työ- ja elinkeinoministeriöstä, neuvotteleva virkamies Heidi Kankainen sekä poliisitarkastaja Miia Lehtinen sisäministeriöstä, hallitusneuvos Eeva Mäenpää valtiovarainministeriöstä, osaa-miskeskuksen päällikkö Mikko Toivanen Kelasta, johtava lakimies Sami Uotinen Kuntaliitosta, perhe- ja sosiaalipalveluiden johtaja Marika Paasikoski-Junninen Hämeenlinnan kaupungista, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen erikoissuunnittelija Sari Salomaa-Niemi Tampereen kaupungista, perusturvajohtaja Mari Antikainen Kuopion kaupungista, hyvinvointipäällikkö Arto Willman Oulun kaupungista ja palvelupäällikkö Raija Kojo Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiristä.

Työryhmän pysyvinä asiantuntijajäseninä toimivat ylitarkastaja Tanja Muotka ja ylitarkastaja Marita Höök tietosuojavaltuutetun toimistosta sekä erityisasiantuntija Jukka Mäkelä Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta. Pysyvät asiantuntijajäsenet seurasivat työryhmätyöskentelyä, kommentoivat kirjallisesti työryhmän työtä ja osallistuivat työryhmän kokouksiin. Työryhmän sihteerinä toimi marraskuun 2018 loppuun asiantuntija Leea Rautanen-Muhli sosiaali- ja terveysministeriöstä. Marraskuun 2018 lopulla työryhmän asiantuntijasihteeriksi nimettiin erikoissuunnittelija Leena Normia-Ahlsten Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta.

Työryhmän toimikausi oli 15.8.2019-31.1.2019 ja sitä jatkettiin 15.3.2019 saakka. Työryhmä kokoontui 7 kertaa. Työryhmä kuuli työskentelynsä aikana kehittämissuunnittelija Miikkael Ringmania Suomen Settlementiliiton Näytön Paikka -nettipalvelusta ja erityisasiantuntija Jani Heikkistä valtiovarainministeriöstä.

Helsingissä 29.4.2019

Sisältö

1	Työryhmän työn lähtökohdat	10
2	Yhden tilannekuvan ja yhteisen toimintasuunnitelman malli	12
2.1	Toimintamallin elementit ja prosessi	12
2.2	Lapsen tai nuoren asiakirja	16
2.3	Yhteiseen tilannearvioon tarvitaan yhteinen viitekehys.....	17
2.4	Tilannekuva muodostuu tilannearviosta ja asiakkuuskoosteesta.....	19
2.5	Yhteinen toimintasuunnitelma laaditaan tilannekuvan perusteella.....	21
2.6	Esimerkkejä asiakaslähtöisistä monitoimijaisista toimintamalleista.....	22
3	Toimintamallin toteutukseen liittyvät valinnat ja edellytykset.....	25
3.1	Toteutuksen vaihtoehtoiset skenaariot.....	25
3.2	Rekisterinpidosta.....	28
3.3	Yhteisen toimintamallin toteuttamisen käytännölliset edellytykset	29
3.4	Toimintamallin lainsäädännölliset reunaehdot ja lainsäädännön muutostarpeet	31
4	Loppusanat ja työryhmän toimenpide-ehdotukset toimintamallin jatkotyöstämiseksi	32
	LIITTEET	35
	Liite 1. Common Approach -malli.....	35
	Liite 2. Esimerkkiasiakkaana silmäsairas tyttö.....	37
	Liite 3. Esimerkkiasiakkaana omaa polkuaan etsivä nuori.....	39
	Liite 4. Kuopion kaupungin kokeilujen tulokset	40
	Liite 5. NäytönPaikka-verkkopalvelu	42
	Liite 6. Eurooppalaisen yhteentoimijuuden viitekehysten tasot	43
	LÄHTEET	44

1 Työryhmän työn lähtökohdat

Vuonna 2017 työskennelleen *Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaan* liittyvän moniammatillista tiedonhallintaa kehittävän työryhmän (STM/664/2017), jatkossa *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* -työryhmä tai *aiempi työryhmä*, tehtävänä oli pohtia laaja-alaisesti eri toimijoiden kesken laadittavan yhteisen suunnitelman mahdollisuuksia lasten, nuorten ja perheiden palvelukokonaisuuden koordinoinnin edistämiseksi ja tukemiseksi lasten ja perheiden parissa tehtävässä moniammatillisessa yhteistyössä. Työryhmä päätti työnsä elokuussa 2017 ja työryhmän raportti *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* (STM raportteja ja muistioita 2017:36) julkaistiin 3.10.2017. Tässä raportissa kuvattavan *Yksi lapsi, yksi tilannekuva* -työryhmän työskentely on jatkoa edellä mainitun vuonna 2017 työskennelleen työryhmän työlle, jonka linjaukset ja päätelmät kuvataan tässä luvussa.

Vuonna 2017 työskennellyt *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* -työryhmä esitti yhden yhteisen suunnitelman toimintamallin kehittämistä lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävään moniammatilliseen yhteistyöhön. Työryhmän näkemyksen mukaan laaja-alaisesti ja moniammatillisesti yhdessä lapsen, nuoren ja perheen kanssa laadittu yhteinen suunnitelma auttaisi aiempaa paremmin kohdentamaan ja yhteen sovittamaan lapsen ja nuoren tarvitseman avun ja tuen. Lasten, nuorten ja perheiden sekä eri ammattilaisten yhdessä laatiman yhteisen suunnitelman lähtökohtana tulisi olla aito yhteistoimijuus perheen ja ammattilaisten kesken, sekä lapsen, nuoren ja perheen kuuleminen ja näkemysten kunnioittaminen. Yhteisen suunnitelman laatiminen perustuisi myös aina lapsen, nuoren ja perheen vapaaehtoisuuteen.

Työryhmä esitti, että yhteisen suunnitelman toteutusta varten olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa valtakunnallinen monialainen sähköinen palvelu. Palvelun ylläpitäjän selvittämisen työryhmä jätti jatkoselvittelyyn todeten, että palvelun ylläpitäjän kuitenkin tulisi olla luotettava julkinen toimija. Työryhmän näkemyksen mukaan toimintamallin tulisi perustua lapsen, nuoren ja perheen tiedolliseen itsemääräämisoikeuteen niin, että perhe tai nuori hallinnoisi itse järjestelmän käyttöoikeuksia ja hyväksyisi valitsemansa henkilöt järjestelmän käyttäjiksi omien asioidensa kohdalta. Yhteisen suunnitelman rakenteen ja tietosisältöjen osalta työryhmä esitti kevyttä ja joustavaa mallia, joka olisi muokattavissa kunkin lapsen, nuoren ja perheen yksilöllisistä tarpeista käsin.

Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma -työryhmä päätyi esittämään, että yhteisen suunnitelman toimintamallia täsmennetään ja sen yhteydessä selvitetään mallin lainsäädännölliset edellytykset ja muutostarpeet. Lisäksi työryhmä esitti esiselvityksen toteuttamista yhteisen suunnitelman tietojärjestelmän toiminnallisista vaatimuksista, teknisistä reunaehdoista ja vaiheistuksesta sekä vaihtoehtoja järjestelmätoteutuksen vastuutahoksi. Työryhmä painotti myös tarvetta moniammatillisen yhteistyön tiedonhallintaan liittyvän osaamisen lisäämiselle sekä esitti arvioitavaksi ja tarvittaessa selkiytettäväksi viranomaisten tiedonsaantioikeuksiin liittyvää lainsäädäntöä moniammatillisen yhteistyön kannalta.

Tässä raportissa kuvattavan *Yksi lapsi, yksi tilannekuva* -työryhmän työskentely on jatkoa edellä mainitun vuonna 2017 työskennelleen työryhmän työlle. Nyt raportoiva työryhmä on jatkanut aiemman työryhmän esittämän yhteisen toimintamallin työstämistä ja sen toteuttamisen reunaehtojen täsmentämistä aiemman työryhmän työn perustalta. Tämän raportin toisessa luvussa esitetään tämän työryhmän eteenpäin työstämä hahmotelma konkreettisen mallin tietosisällöistä ja elementeistä, joita voitaisiin käyttää runkona moniammatillisessa yhteisen suunnitelman toimintamallissa. Raportin kolmannessa luvussa tarkastellaan toimintamallin edellyttämän sähköisen alustan vaihtoehtoisia toteutustapoja ja edellytyksiä käytännölliseltä kannalta sekä erityisesti tietosuojan näkökulmasta. Viimeisessä luvussa työryhmä esittää toimenpide-ehdotuksensa toimintamallin jatkotyöstämiseksi.

2 Yhden tilannekuvan ja yhteisen toimintasuunnitelman malli

***Yksi lapsi, yksi tilannekuva* -työryhmän tehtävänä oli täsmentää monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin sekä sen pohjalta syntyvän yhteisen tilannearvion ja palvelusuunnitelman prosessi.** Tässä luvussa työestetään eteenpäin edellisen työryhmän esittämää konkreettista mallia lapsen ja nuoren suunnitelmaksi. Luvussa kuvataan työryhmän esitys yhden tilannekuvan ja yhteisen toimintasuunnitelman toimintamallin elementeiksi, rakenteeksi ja edellytyksiksi. Lopuksi esitetään esimerkkejä asiakaslähtöisistä monitoimijaisista toimintamalleista, joihin työryhmä työskennellessään tutustui.

Työryhmä keskusteli useaan otteeseen toimintamallissa käytettävistä käsitteistä, sillä aiemman työryhmän *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* -raportissa mainitut käsitteet ja tämän työryhmän toimeksiannossa olevat käsitteet eroavat jonkin verran toisistaan ja käsitteet voidaan mieltää monella eri tavalla. Työryhmän työskentelyn edetessä edellisen työryhmän raportissa sekä työryhmän omassa toimeksiannossa käytetyt käsitteet jäsenyivät toimintamallin prosessin osiksi ja vaiheiksi. Käytetyt käsitteet kuvataan seuraavissa luvuissa, joissa täsmennetään aiemman työryhmän työn pohjalta syntyvä yhden tilannekuvan ja yhteisen toimintasuunnitelman malli.

Työryhmän toimeksiannossa käytettiin termiä palvelusuunnitelma. Työryhmä keskusteli käsitteestä ja päätyi ehdottamaan tilalle toimintasuunnitelma -käsitettä, koska tarkoitus on korostaa lapsen, nuoren ja perheen osallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä, ei palveluja ja palvelukeskeistä toimintamallia.

Asiakkaalla tarkoitetaan tässä julkaisussa asiakaslaissa tarkoitettua asiakasta sekä potilaslaissa tarkoitettua potilasta. Työryhmä tiedostaa, että varhaiskasvatuksen ja koulun piirissä ei ole asiakkuuksia eikä esimerkiksi koulu tarjoa palveluja.

2.1 Toimintamallin elementit ja prosessi

Aiempi *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* -työryhmä esitti omassa työssään yhteisen suunnitelman rakenteen koostuvan lapsen tai nuoren perustiedoista, nykytilanteen kuvauksesta, lapsen, nuoren tai perheen arviosta tuen tarpeeksi, aiempien sekä olemassa olevien palvelujen koosteesta sekä suunnitelma- ja seurantatiedoista. Edellä mainitut elementit voidaan jäsentää toimintamalliksi ja prosessiksi kuvan 1 mukaisesti. Kuva auttaa hahmottamaan toimintamallin käsitteitä ja kokonaiskuvan muodostamista tämän työryhmän tehtäväksiannon mukaisesti.

Otsikko	Sisältö	
Asiakirjan sekä lapsen, nuoren ja/tai perheen perustiedot	- Asiakirjan nimi ja päiväys - Henkilön/henkilöiden nimi ja tarvittavat perustiedot	
Nykytilanne	- Lapsen, nuoren ja/tai perheen elämäntilanteen lyhyt kuvaus (sisältäen asumistilanteen) - Ammattilaisten arvioita tilanteesta	Tilanne- arvio
Oma arvio nykytilanteesta ja tuen tarpeesta	- Lapsen, nuoren ja/tai perheen oma arvio tämänhetkisestä elämäntilanteestaan sekä tuen tarpeestaan	
Aiemmat / olemassa olevat palvelut ja toimi-alaokohtaiset suunnitelmat	- Tieto aiemmin saaduista ja tällä hetkellä olemassa olevista palveluista - Tieto eri alaokohtaisista suunnitelmista - Lapsen, nuoren ja/tai perheen arvio aiempien palvelujen toimivuudesta - Ammattilaisten arvio aiempien palvelujen toimivuudesta	Asiakkuus- kooste
Suunnitelma ja tavoitteet	- Asiat, jotka on yhdessä perheen kanssa sovittu - Palvelujen aikataulutus - Palvelujen vastuu-/yhteyshenkilöt - Tilanteen etenemiselle asetettavat tavoitteet	
Seuranta	- Vastuutaho ja -rooli - Suunnitelman päivittämisen muoto - Päivittämissaikataulu - Suunnitelmassa sovittujen toimenpiteiden toteutuminen	Yhteinen toimintasuunnitelma

Kuva 1. *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* -työryhmäraportin yhteisen suunnitelman sisältö jäsennehtynä

Yksi tilannekuva muodostuu kokonaisuudesta, johon sisältyisivät *yhteinen tilannearvio* sekä *kooste asiakkuuksista*. Asiakkuuskoosteen käsite on määritelty *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* -raportissa toimintamallin komponentiksi, joka koostaisi tiedot lapsen tai nuoren asiakkuuksista eri toimialojen tietojärjestelmistä. Asiakkuuskooste sisältäisi otsikkotasoiset tiedot nykyisistä ja aiemmista palveluista sekä otsikkotasoiset tiedot toimiala-kohtaisista suunnitelmista. Tilannearvio sisältäisi lapsen, nuoren tai perheen oman arvon ajankohtaisesta tilanteestaan ja tuen tarpeestaan sekä tarpeen mukaan myös ammattilaisten arvioita. Hyödyllistä olisi myös sisällyttää tilannekuvaan lapsen, nuoren tai perheen arvio palvelujen hyödyllisyydestä ja toimivuudesta. *Yhteiseen toimintasuunnitelmaan* kirjattaisiin yhdessä lapsen, nuoren tai perheen kanssa yhdessä sovitut tavoitteet, toimet sekä palvelujen aikataulutus ja vastuutahot. Yhteiseen toimintasuunnitelmaan olisi syytä kirjata myös se, kuinka tilannetta sovitaan seurattavan. Tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma päivittyvät ja elävät lapsen, nuoren ja perheen mukana.

Yksi tilannekuva ja *yhteinen toimintasuunnitelma* -mallia voidaan työryhmän käsityksen mukaan hyödyntää eri toimijoiden tehtävien mukaisissa monitoimijaisissa yhteistyö- ja verkostoneuvotteluissa, kun yhdessä sovitut asiat kirjataan ammattilaisten omien tietojärjestelmien lisäksi asiakkaan sähköiseen asiakirjaan asiakasta varten. Toimintamalli ei korvaa niitä kirjauksia, jotka eri toimijoilla on velvollisuus ammattikuntakohtaisten lakien nojalla tehdä omiin tietojärjestelmiinsä. Toimintamalli perustuu asiakkaan vapaaehtoisuuteen ja sen mukaisesti malliin osalliset toimijat ja asiakas kirjaisivat toimintamallissa mukana oleville tahoille tarpeellista tietoa asiakkaan sähköiseen asiakirjaan.

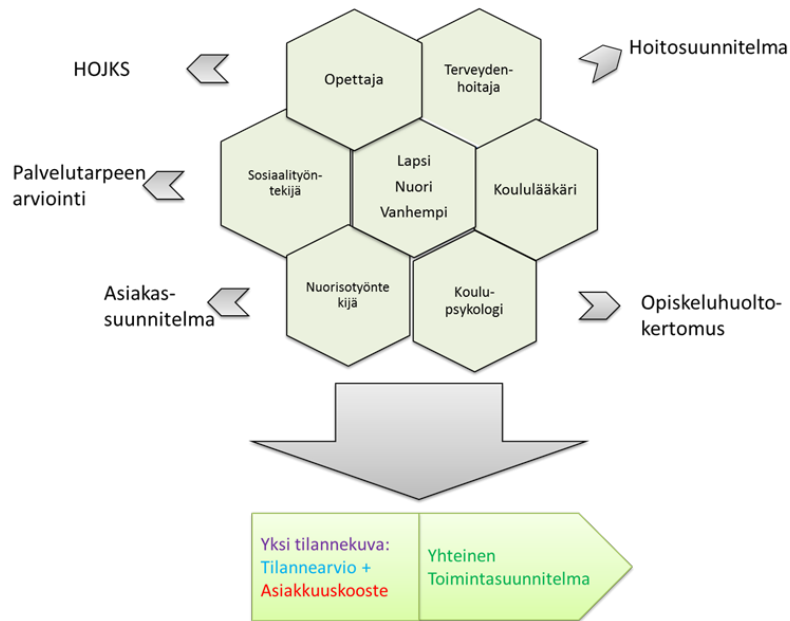
Työryhmän toimeksiannossa käytetään termiä monitoimijainen palvelutarpeen arviointi. Palvelutarpeen arviointi viittaa sosiaalihoitolain (12/2014) mukaiseen sosiaalihoillon tehtävään. Sosiaalihoitolain mukaan monitoimijainen palvelutarpeen arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Koska yhden

tilannekuvan ja yhteisen suunnitelman -malli on työryhmän toimeksiannon mukaisesti lapsen, nuoren ja perheen sekä myös eri toimijoiden yhteinen väline, yhden toimijan, sosiaalihuollon, termi ei työryhmän käsityksen mukaan sovellu yhteisen tilannearvion yläkäsitteeksi.

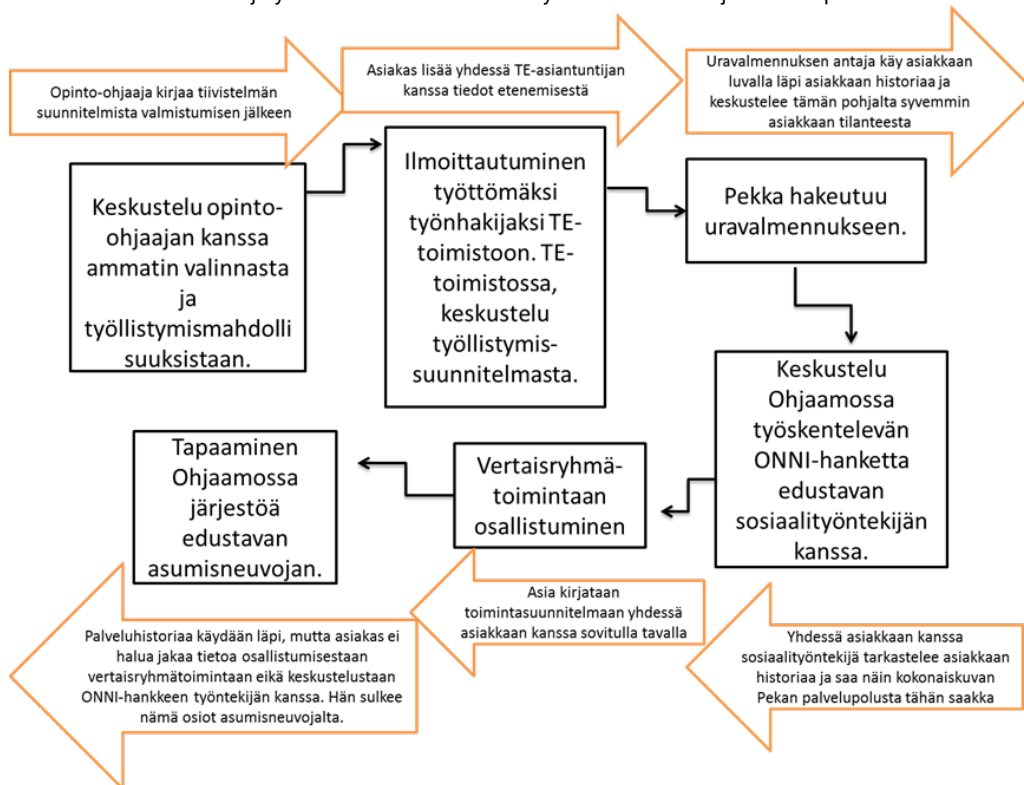
Työryhmän näkemyksen mukaan yksi tilannekuva ja yhteinen suunnitelma -toimintamallia voidaan käyttää erilaisissa tilanteissa. Tilannekuvaan ja toimintasuunnitelmaan voisi kertyä kirjauksia nuoren ja perheen kirjaaman tiedon lisäksi lapsen, nuoren ja perheen sekä eri ammattilaisten monitoimijaisissa tapaamisissa, eli verkostoneuvotteluissa tai useiden erillisten tapaamisten ja palvelutapahtumien kautta. Neuvotteluun laaditaan kutsu ja osallistuvat tahot sekä etenkin asiakas/perhe tietää, että tuossa tilaisuudessa tullaan mahdollisesti laatimaan yhteinen toimintasuunnitelma. Tilannekuva voisi siten muodostua ja täydentyä kahdella tavalla:

1. Tietoja kirjataan yhteisessä tapaamisessa, verkostoneuvottelussa, jossa on perheen tai nuoren lisäksi läsnä useita toimijoita, kuten esimerkiksi varhaiskasvatuksen, koulun, terveydenhuollon, sosiaalihuollon tai työvoimahallinnon edustajia.
2. Tietoja kertyy erillisissä tapaamisissa ja ammattilaiset täydentävät sitä omalta osaltaan yhdessä nuoren tai perheen kanssa kussakin tilanteessa erikseen.

Toimintamallin prosessia voitaisiin edellä mainitun mukaisesti hahmottaa kuvien 2 ja 3 mukaisesti. Kuvassa 2 on yksi esimerkki monitoimijaisesta verkostoneuvottelusta, tässä yhteydessä se on monialainen asiantuntijaryhmä. Kuvassa hahmotetaan sitä, että toimijoiden kirjaamisvastuu toimialakohtaisiin tietojärjestelmiin ei poistu. Yhteiseen toimintasuunnitelmaan kirjataan asiakkaan kannalta keskeisimmät asiat. Niitä asioita, joita ei haluta tai tule saattaa kaikkien toimijoiden tietoon, ei käsitellä verkostoneuvottelussa. Ajatus kuitenkin on, että yhdessä tapaamisessa olisi mahdollista tehdä kerralla esimerkiksi palvelutarpeen arviointi ja hoitosuunnitelma, eikä asiakkaan tarvitsisi mennä niitä varten enää erillisiin tapaamisiin.

Kuva 2. Yksi tilannekuva ja yhteinen suunnitelma -malli yhdessä monitoimijaisessa tapaamisessa.

Kuva 3. Yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -malli erillisissä tapaamisissa. Kirjallinen kuvaus tästä prosessista esitetään liitteessä 3.

Edellä olevassa kuvassa on kuvitteellinen esimerkki nuoresta, joka tapaa erikseen ammattilaisia. Yhteinen toimintasuunnitelma muodostuu erillisissä prosesseissa. Kun asiakkaan tilanne muuttuu, yhteinen toimintasuunnitelma päivitetään.

Työryhmän käsityksen mukaan asiakkaan sähköinen asiakirja soveltuisi käytettäväksi monissa erilaisissa tilanteissa. Yhteistä sähköistä asiakirjaa voidaan käyttää myös poliisin osallistuessa ennalta estävästi varhaisessa vaiheessa nuorten rikoskierteen katkaisemiseen, esimerkiksi moniammatillisessa Ankkuritoiminnassa yhdessä sosiaalityöntekijän, nuorisotyöntekijän ja terveydenhuollon ammattilaisen kanssa. On kuitenkin huomioitava, että silloin kun kyseessä ovat vakavammat rikokset, yhteistä sähköistä asiakirjaa ei voida käyttää.

2.2 Lapsen tai nuoren asiakirja

Työryhmän tehtävänä oli pohtia, missä yksilöllisissä tilanteissa yhteisestä tilannearviosta olisi lapselle, nuorelle ja perheelle hyötyä.

Pyrkimys lapsi- ja perhekeskeisyyteen on ollut Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman laajasti hyväksytty tavoite. Lapsi- ja perhekeskeisyydellä tarkoitetaan sitä, että asiantuntijakeskeisistä, organisaatiolähtöisistä ja työntekijäsidonnaisista palveluista pyritään aktiivisesti eroon. Lapset, nuoret ja perheet ovat kokeneet tärkeäksi sen, että he voivat itse olla aktiivisia toimijoita omassa asiassaan.

Lapsilähtöisyys edellyttää, että lapsi tai nuori nähdään kontekstissa perheeseensä ja ympäristöönsä nähden ja hänen elämänsä tarkastellaan kokonaisuutena. Kuunneltaessa lasta tai nuorta yhdessä vanhempien kanssa, autetaan vanhempia katsomaan asiaa lapsen tai nuoren näkökulmasta ja löydetään yhdessä keinoja, kuinka vanhemmat sekä myös muut toimijat voivat parantaa lapsen tai nuoren tilannetta.

Erilaisia palveluja lapsille, nuorille ja perheille tarjoavat ammattilaiset kirjaavat asiakastaan koskevat tiedot omiin järjestelmiinsä ammattikuntakohtaisten säädösten mukaisesti. Vaikka nämä kirjaukset ovat nuorten ja perheiden saatavissa, nuoren ja perheen on usein vaikea ymmärtää ammattikieltä. Eri ammattilaisten ammattikuntakohtaisista kirjauksista on myös vaikea muodostaa kokonaiskuva, varsinkin silloin, kun lapsen tai nuoren asioita hoidetaan useammalla taholla. Lapsen tai nuoren sähköisen asiakirjan on tarkoitus olla arkikielellä kirjoitettu ja ymmärrettävä asiakirja, johon on koottu tietoja lapsen tai nuoren tilanteesta ja palveluista.

Työryhmän käsityksen mukaan yhteisen tilannekuvan ja suunnitelman -toimintamalli, jossa lapsi, nuori ja perhe voivat itse tarkastella omia sekä ammattilaisten kirjauksia tilan-

teestaan ja palveluistaan vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden toimijuutta ja osallisuutta. Sähköinen asiakirja antaa nuorelle ja perheelle mahdollisuuden arvioida ja hahmottaa itse omaa tilannettaan. Omien tietojen kokoaminen yhteen sähköiseen asiakirjaan tarjoaa myös aiempaa paremmin mahdollisuuksia ottaa vastuuta omasta tilanteestaan. Toimintamalli on perusteltua myös silloin, kun tunnistetaan kahden tai useamman palvelun yhtäaikainen tarve, jossa on järkevä yhteen sovittaa palvelut mahdollisimman toimivaksi kokonaisuudeksi.

Lapsen ja nuoren hyödyksi voi myös laskea sen, että hänen asioitaan hoitavilla ammattilaisilla on käytössä ajantasainen tieto tilanteesta ja palveluista yhdessä sähköisessä asiakirjassa. Nuoren tai perheen ei tällöin tarvitse tuhlata voimavaroja samojen asioiden kertaamiseen jokaiselle toimijalle erikseen tai tiedon siirtämiseen palvelun tuottajalta toiselle, kun tarvittavat tiedot löytyvät yhdestä sähköisestä asiakirjasta. Yhteisestä tilannekuvasta ja -suunnitelmasta on hyötyä erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa lasta tai nuorta tukevat ja auttavat useat eri ammattilaiset. Kumuloitua tietoa ja yhteinen arviointi palvelevat sekä lasta, nuorta ja perhettä että ammattilaisia. Monialainen yhteistoiminta tarjoaa ammattilaisille mahdollisuuden oppia uutta, mutta se hyödyttää myös monilla muilla tavoilla ammattilaisten työtä. Yhteinen vastuunotto vähentää kuormitusta ja päällekkäisen työn vähentäminen parantaa myös työn tuottavuutta.

Valtionvarainministeriön kuntakokeiluissa (2015–2016) havaittiin kuitenkin, että kaikilla asiakkailla ei ole voimavaroja olla omassa asiassaan aktiivinen, arvioida tilannettaan, kirjata tietoaan ja itsenäisesti päättää tiedoistaan. Tällaisessa tilanteessa asiakas tarvitsee ammattilaisen tukea. Käytännössä lapsen, nuoren ja perheen oma arvio tilanteestaan voidaan kirjata asiakkaan sähköiseen asiakirjaan yhdessä ammattilaisen kanssa.

2.3 Yhteiseen tilannearvioon tarvitaan yhteinen viitekehys

Lapsi, nuori ja perhe tarvitsevat oman tilanteensa arvioimiseksi käytännöllisiä apuvälineitä, jotka auttavat heitä jäsentämään ajatuksia ja havaintoja käytännön vahvuuksista ja vaikeuksista. Tilannekuva ja suunnitelma -toimintamallin sähköiseen asiakirjaan tulee rakentaa tätä varten riittävän selkeä, yleiskielinen ja ymmärrettävä työkalu, jotta lapset, nuoret ja perheet voivat halutessaan omatoimisesti jäsentää ja sanoittaa tilannettaan. *Yksi lapsi, yhteinen tilannekuva* -työryhmä oli yksimielinen siitä, että lapsen tai nuoren tilannearviota jäsentävän yhteisen lähestymistavan eli viitekehyksen tulisi olla riittävän universaali ja yleiskielinen niin, että se olisi ymmärrettävä erilaisissa tilanteissa eläville monenlaisille lapsille ja nuorille.

Lapsi, nuori ja perhe voivat olla samanaikaisesti useiden eri palvelujen piirissä. Koska kunkin sektorin palvelun perustana on oma perustehtävänsä ja lainsäädäntönsä, on eri

alojen ammattilaisilla erilainen orientaatio. Käsitteet ja termit eroavat eri sektoreilla toisistaan ja samoillakin termeillä saattaa olla erilaisia merkityksiä. Lisäksi eri organisaatioiden toimintatavat ja toimintakulttuurit ovat muodostuneet erilaisiksi. Useimpien toimijoiden ammattikuntakohtaisiin lakeihin kuitenkin sisältyy velvoite tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Vaikka eri alojen ja ammattikuntien tavoitteissa ja orientaatioissa on yhteisiä tavoitteita, tiedon siirtoa ja myös sen kumuloitumista vaikeuttavat toisistaan poikkeava ammattikieli ja -käytännöt. Lapsen tai nuoren palvelujen ja kokonaistilanteen hahmottaminen voi olla vaikeaa perheelle sekä myös ammattilaisille. Kun eri sektoreilla, erilaisen ammattikuntakohtaisen sääntelyn piirissä työskentelevät ammattilaiset työskentelevät yhteisen päämäärän toteuttamiseksi yhdessä lapsen, nuoren ja perheen kanssa, tarvitaan yhteinen ymmärrys tavoitteista, keinoista ja päämäärästä. Yhteisen ymmärryksen saavuttamista helpottaisi yhteinen riittävän universaali lähestymistapa, jonka perustalta kunkin lapsen tai nuoren tilannetta tarkastellaan.

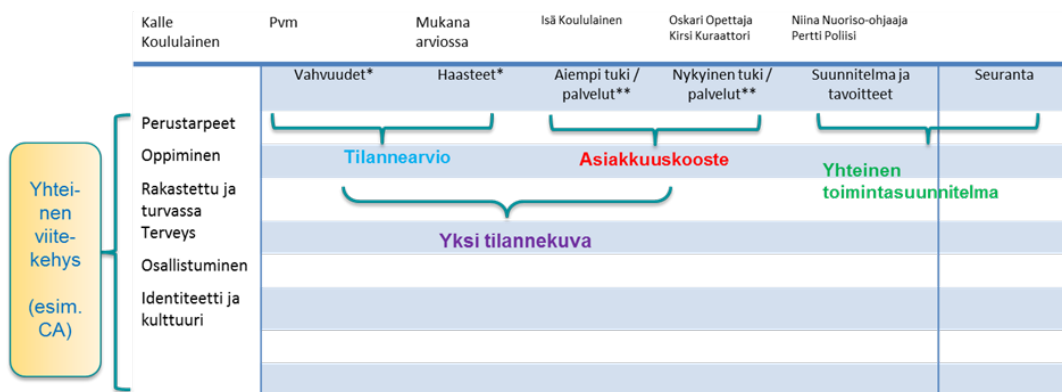
Ammattilaisten näkökulmasta yhteisen lähestymistavan eli viitekehyksen tulisi olla integroitavissa ammattilaisen ammattikuntakohtaiseen toimintalogiikkaan ja tavoitteisiin. Yhteisen viitekehyksen tulisi olla hyväksyttävissä ja omaksuttavissa eri alojen ammattilaisille niin, että siitä muodostuu yhteistyötä tukeva yhteinen työväline.

Työryhmä perehtyi yhteen mahdolliseen yhteiseen viitekehykseen, Australiassa kehitettyyn kansalliseen Common Approach to Assessment, Referral and Support (myöhemmin Common Approach) -malliin, joka on kehitetty lasten ja perheiden tarpeiden arviointiin, ohjaukseen tai lähetekäytäntöihin sekä perheiden tukemiseen (ks. liite 1). Malli esiteltiin huhtikuussa 2018 julkaistussa Valtioneuvoston kanslian tutkimuksessa, jossa selvitettiin miten lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistäviä palveluja on järjestetty sosiaali-, terveys- ja opetustoimen yhteistyönä 11 eri maassa. (ks. Joronen ym. 2018.)

Common Approach on yhteinen viitekehys lapsen kokonaistilanteen jäsentämiseksi. Sen ydinperiaatteita ovat lapsikeskeisyys, kokonaisvaltaisuus, voimavarakeskeisyys ja yhteistoiminnallisuus. Mallissa kartoitetaan lapsen vahvuuksia ja haavoittuvuuksia hyvinvoinnin ympyrän avulla. Ympyrän kuusi hyvinvoinnin ulottuvuutta sisältävät oppimisen, terveyden, osallisuuden, kulttuurisen identiteetin sekä aineellisen perustan. Lisäksi oma ulottuvuutensa on se, että lapsi kokee olevansa rakastettu ja turvassa. Nämä kaikki osa-alueet tulee ottaa huomioon lapsen tilannetta kartoittaessa, vain yhden tai muutaman osa-alueen tarkastelu ei riitä.

Common Approach -mallissa toiminta perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen ja luottamukseen asiakkaan ja työntekijän välillä sekä ammattilaisten keskinäisissä suhteissa. Päätöksenteko on jaettava, samoin kuin työskentelyn päämäärät ja tavoitteetkin. Common Approach -mallin lähtökohtana on myös välittävä ja yksilöllinen kohtaaminen. Kuunteleminen ja kunnioitus ovat avaintekijöitä sille, että lapsi, perhe ja nuori voivat tuntea tulevana kohdelluksi ihmisenä.

Työryhmä hahmotteli esimerkinomaisesti, kuinka yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma hahmottuisi Common Approach -mallin mukaiseen viitekehykseen. Yhden tilannekuvan ja yhteisen toimintasuunnitelman malli voidaan jäsentää kuvan 4 mukaisesti. Kuvassa on käytetty viitekehyksenä CA-mallin mukaisia elementtejä.

Kuva 4. Yhteinen viitekehys yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -mallin jäsentäjänä.

Common Approach -malli on vain yksi mahdollinen yhteinen viitekehys lapsen tai nuoren yhden tilannekuvan ja toimintasuunnitelman malliin. Tällä työryhmällä ei ollut mahdollisuuksia kartoittaa ja vertailla erilaisia viitekehyksiä sekä niiden mahdollista soveltuvuutta yhteiseksi viitekehyykseksi.

2.4 Tilannekuva muodostuu tilannearviosta ja asiakkuuskoosteesta

Lapsen tai nuoren sähköiseen asiakirjaan tallennettava *yksi tilannekuva* tulisi muodostumaan perheen tai nuoren kirjaamasta omasta tilanearviosta sekä eri tietojärjestelmistä koottavista tiedoista, jotka näkyvät teknisellä alustalla asiakkuuskoosteena. Tilannekuva tarkoittaa tässä raportissa perheen ja ammattilaisten yhteisesti muodostamaa, muuttuvaa ja päivittyvää hahmotusta yhdestä ajankohdasta lapsen, nuoren tai perheen elämästä.

Työryhmän tehtävänä oli pohtia, mitkä toimialat ovat mukana prosessissa, kuinka tilannearviosta vastuussa oleva taho määräytyy ja mitä asioita tilannearvioon sekä asiakkuuskoosteeseen suositellaan kirjattavaksi.

Lapsi, nuori tai perhe päättää siitä, otetaanko hänen kohdallaan käyttöön yhden tilannekuvan ja yhteisen toimintasuunnitelman malli. Nuori tai perhe päättää myös siitä, mitkä tahot osallistuvat prosessiin ja voivat kirjata asiakirjaan sekä katsoa asiakirjan tietoja. Mukana voivat lähtökohtaisesti olla ne toimialat ja toimijat, jotka ovat lapsen, nuoren tai

perheen elämässä mukana. Asiakas itse tekee päätöksen, mikäli hän haluaa rajata jonkun toimijan prosessin ulkopuolelle.

Asiakkaalla on mahdollisuus kirjata tilannearvioon lyhyesti oma käsityksensä tilanteestaan, vahvuuksistaan ja haasteistaan. On erittäin tärkeää, että tilannearviossa huomioidaan lapsen tai nuoren ongelmien lisäksi myös hänen vahvuutensa sekä ne myönteiset tekijät, joita vahvistamalla lapsen tai nuoren voimavaroja voidaan kartuttaa. Mikäli nuorella tai perheellä ei ole voimavaroja oman tilanteensa itsenäiseen arviointiin ja kirjaamiseen, tilannearvio voidaan kirjata asiakkaan sähköiseen asiakirjaan yhdessä ammattilaisen kanssa.

Asiakasosallisuuden näkökulmasta kaikissa palveluissa tavoitteena tulisi aina olla avoin dokumentaatio, joka on asiakkaalle läpinäkyvää. Hyvä käytäntö olisi se, että jokaisessa tapaamisessa käydään yhdessä asiakkaan kanssa läpi, mitä tilanteesta kirjataan, olipa käytössä nyt ehdotettava yhteisen tilannekuvan ja suunnitelman -toimintamalli tai ei. Avoin kirjaaminen vaikuttaa positiivisesti työntekijän ja asiakkaan välisen luottamuksen syntymiseen ja ylläpitämiseen.

Yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -mallissa asiakkaan sähköiseen asiakirjaan voi kertyä tietoa joko lapsen tai nuoren sekä ammattilaisten yksittäisissä tapaamisissa tai monialaisissa verkostoneuvotteluissa. Verkostoneuvottelu voi olla lähtökohdaltaan esimerkiksi varhaiskasvatuksen Vasu-keskustelu, terveydenhuollon hoitoneuvottelu tai sosiaalihuollon monitoimijainen palvelutarpeen arviointi. Kirjaamisen kannalta periaatteena voisi pitää sitä, että mikäli muuta ei sovita, neuvottelun kokoonkutsuja kirjaisi yhteiseen tilannearvioon ja suunnitelmaan neuvottelussa havaitut ja sovitut asiat. Tämän lisäksi kukin neuvotteluun osallistunut taho kirjaa oman alansa ohjeistusten ja lainsäädännön mukaisesti ammattikunta-kohtaiset kirjaukset omaan tietojärjestelmäänsä.

Asiakkaan asiakirjaan kirjattaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota asiakkaan tietosuojaan. Tietosuojasetuksessa säädetään tietojen minimoinnin periaatteesta. Ammattilaisten kirjaaminen tietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia. Kirjattavan tiedon on myös rajoitettava siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten tieto kerätään. Tämän vuoksi myös yhteisessä tilannekuvassa ja suunnitelmassa voi olla vain sellaisia tietoja, jotka ovat kaikille lapsen, nuoren ja perheen mukaan hyväksymille tahoille tarpeellista. Työryhmä painottaakin tämän vuoksi sitä, että asiakirjan tietosisällön tulee olla suppea. Käytännössä ammattilaiset kirjaisivat tilannearvioon sekä suunnitelmaan asiakkaan kanssa sovitut asiat otsikkotasoisesti, tiiviisti ja ytimekkäästi. Tarkemmat eri palveluja koskevat tiedot ilmenevät kunkin palvelunantajan omista ammattikunta-kohtaisista kirjauksista ja rekistereistä. Tilannearviota voi luonnehtia asiakkaan kielellä lyhyesti kirjatuksi yhteenvetomaiseksi koosteeksi.

Asiakkuuskooste pitäisi sisällään otsikkotasaisen tiedon aiemmista sekä ajankohtaista palveluista ja suunnitelmista. Työryhmän käsityksen mukaan asiakkuuskoosteen yhteyteen voisi olla hyödyllistä sisällyttää myös lapsen, nuoren ja/tai perheen arvio palvelujen hyödyllisyydestä. Tämän voisi toteuttaa esimerkiksi yksinkertaisella viisiportaisella asteikolla (esimerkiksi ++, +, 0, -, --)

Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma -työryhmä esitti, että asiakkuuskoosteen osalta toimintamallin kehittäminen toteutettaisiin vaiheittain niin, että ensin luotaisiin ns. kirjaamisalusta ja toisessa vaiheessa toteutettaisiin integraatiot eri taustajärjestelmiin. Työryhmä pitää tätä lähestymistapaa edelleen käytännön syistä perusteltuna.

Kuntatoimijoiden toive on ollut, että yhteinen tietojärjestelmäratkaisu tulisi saada tehtyä nopeasti. Yksi kuntakokeilujen oppeja oli, että järjestelmätoteutusten jättäminen kunta-kohtaisesti ratkaistavaksi on tehontonta ja johtaa päällekkäiseen toimintaan. Integraatioiden toteuttaminen taustajärjestelmiin olisi mm. käytettävyyden kannalta toivottavaa. Näin ammattilaiset voisivat käsitellä tilannearvioita ja asiakkuuskoostetta omista järjestelmistään ja päällekkäistä kirjaamista tulisi mahdollisimman vähän. Käytännössä kuitenkin asiakastietoja käsitellään nykyisin sadoissa eri tietojärjestelmissä, joten integraatioiden toteuttaminen tulee viemään aikaa. Siksi yksinkertaisella toiminnallisuudella eteneminen olisi tärkeää.

2.5 Yhteinen toimintasuunnitelma laaditaan tilannekuvan perusteella

Yhteinen toimintasuunnitelma pitää sisällään yhdessä asiakkaan kanssa sovitut toimet, niiden tavoitteet ja seurannan, mihin palveluihin lapsi, nuori ja/tai perhe jatkossa ohjataan, palvelujen aikataulutuksen, palvelujen vastuu- tai yhteyshenkilöt ja tilanteen etenemiselle asetettavat tavoitteet. Myös vastuutahot ja roolit, suunnitelman päivittämisen muoto, päivittämisäikataulu ja suunnitelmassa sovittujen toimenpiteiden toteutuminen sisältyvät toimintasuunnitelmaan.

Edellinen työryhmä esitti omassa työssään esimerkkejä yhteisen suunnitelman mahdollisista käyttötilanteista. Seuraavassa kuvassa 5 on esitetty edellisen työryhmän esimerkin pohjalta 9-vuotiaan silmäsaaraan tytön tilanteen kirjauksista (liite 2). Esimerkkiä on työryhmän toimesta muutettu siten, että siinä tulevat esille lapsen ja vanhemman vahvuudet.

Asiakkaan nimi	Paikka ja aika	Mukana arvioissa:	Tyttö ja äiti, vammaispalvelujen omatyöntekijä, hoitava lääkäri, kuraattori,	MLL:n iltapäivätoiminnan vastuujohtaja, henkilökohtainen avustaja		
	Vahvuudet*	Haasteet*	Aiempi tuki / palvelut**	Nykyinen tuki / palvelut**	Toivottu tuki	Yhteinen suunnitelma
Osallistuminen (ystävät, kuulluksi tuleminen)	*Käyn voimistelussa joka viikko ja siellä on kiva porukka, pidän yhteyttä heihin myös padillani. Äiti: Tyttö on musikaalinen ja liikunnallinen, ja paneutuukin näihin harrastuksiin. Hän on kiinnostunut kaikesta ja lukee paljon. Hänellä on paljon ystäviä ja hän on pärjännyt hyvin rytmisen voimistelun ryhmässä. Opettaja: Lapsi on innokas oppija ja ystävällinen toisia kohtaan.	Opettaja: Joskus tyttö hermostuu, kun ei voi osallistua kaikkeen, mutta silloinkin hän ottaa lohdutusta vastaan. Kun hänellä on päänsärkyä auttaa, jos joku voi hetken hieroa ohimoita. Meillä on luokassa monta innokasta vapaaehtoista.				Lapsi saa iltapäiväkerho-paikan, mutta jos lapsi väsyä, suunnitelma tehtävä uudelleen
Terveys	*Olen terve ja iloinen, tykkään voimistelusta. Äiti: Lapsi on perusterve ja aktiivinen.	Etenevä silmäsairaus, näkökenttä kapea. Ei saa liikua yksin liikenteessä. Väsy kouluympäristössä, liikuntatunneille osallistuminen mahdotonta		Hlökohtainen avustaja 5 h/vko ++ Lapsella käytössä erikoislinsit. Valkoisen sauvan käyttöä harjoitellaan. Myös lukemisen apuvälineitä kokeillaan, koska lukeminen on hänelle niin tärkeää		Leikkaus keväällä
Oppiminen	*Minusta on kiva oppia kaikkea uutta, erityisesti kitaransoittoa ja olen siinä jo taitava. Tykkään kirjoista ja lukemisesta Opettaja: Lapsi pärjää koulutehtävissä hienosti, näkö riittää kymätyöskentelyyn ja lukemiseen, tosin lukemiseen tullaan pian tarvitsemaan apuvälineitä.				Koulukyyti ja iltapäivä-kerhopaikka	Koulukyyti järjestyy, lapsi tapaa koulupsykologia
Rakastettu ja turvassa	*Meillä kotona halataan paljon ja puhutaan kivasti toisille Äiti: Tyttö rakastaa pikkuveljeään ja kotieläimiämme.					
Perustarpeet (ml. Elintaso)	*Minulla on oma huone ja siellä hamsteri, josta pidän huolta. Tykkään kaikesta ruoasta, erityisesti isän tekemästä.					
Lisätietoja/ suunnitelman päivittäminen						Leikkauksen jälkeen suunnitelma päivitettävä,

Kuva 5. Esimerkki kirjauksista toimintamallin mukaisesti, 9-vuotias silmäsairas tyttö. Kirjallinen kuvaus tytön tilanteesta esitetään liitteessä 2.

2.6 Esimerkkejä asiakaslähtöisistä monitoimijaisista toimintamalleista

Työryhmä tutustui joihinkin esimerkkeihin käytössä olevista monitoimijaisista toimintamalleista. *NäytönPaikka*-verkkopalvelu (liite 5) on Suomen Setlementtiliiton ylläpitämä asiakkaalle maksuton, asiakaslähtöinen ja voimavarakeskeinen työväline, jonka kannustaa ja auttaa nuoria tarkastelemaan omaa elämäänsä kokonaisvaltaisesti useista eri näkökulmista. Palveluun sisältyvien työkalujen avulla palvelun käyttäjät voivat pysähtyä pohtimaan omia vahvuuksiaan, heikkouksiaan ja mahdollisuuksiaan. Palvelussa on mahdollisuus muun muassa pitää päiväkirjaa esimerkiksi liikunnasta ja rahankäytöstä sekä laatia työhakemuksia ja ansioluetteloita.

Palvelulla on tällä hetkellä noin 8000 käyttäjää, pääasiassa käyttäjät ovat nuoria aikuisia. Käyttäjä valitsee itse, kenen kanssa haluaa jakaa tietoja. Tiedon jakamisen voi myös halutessaan lopettaa. Palvelun käyttöönottoon motivoi useimmiten tarve edistää omia asioitaan. Useissa muissa palveluissa asiakas pääsee vain katselemaan hänestä kirjattuja tietoja, mutta NäytönPaikassa asiakkaan oma osallisuus prosesseistaan on keskiössä. Tyypillisesti palveluun hakeudutaan jonkun tahon kuten esimerkiksi järjestön työntekijän suosituksesta.

Kuopion kaupunki oli vuosina 2015-2016 mukana valtiovarainministeriön kuntakokeilu-hankkeessa ja vuosina 2017-2018 valtakunnallisessa LAPE-hankkeessa. Tänä aikana Kuopion kaupungilla on ollut kaksi pilottia, joista toinen pohjautui Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma -työryhmän ehdotukseen (liite 4). Ensimmäinen pilotti oli *Palvelusuunnitelmien yhdistäminen integraattori-mallissa*. Hankkeessa kokeiltiin vastuutyöntekijätoimintaan, nuoren kokonaisvaltaisen elämänhallinnan arviointiin sekä hyvinvointisuunnitelmaan perustuvaa integroitua toimintamallia 16-29 -vuotiailla nuorille. Integraattori-mallin keskeisin periaate oli asiakkaalle tehtyjen useiden palvelusuunnitelmien yhdistäminen sähköiseksi hyvinvointisuunnitelmaksi. Kuntakokeilulain päätyttyä integraattori-mallia ei ole voitu enää toteuttaa, koska palvelusuunnitelmien yhdistämiseen tarkoitettua monialaista yhteisrekisteriä (palvelusuunnitelmien yhdistämiskokeilun asiakasrekisteri) ei ole lakisääteisesti enää käytössä. Monialaiselle yhteisrekisterille olisi kuitenkin erittäin suuri tarve käytännön toimijoiden näkökulmasta.

Toinen pilotti oli Yhteistyösuunnitelman kokeileminen monialaisessa työskentelyssä. Pohjois-Savon *YHDESSÄ!* -hankkeessa 2017-2018 (LAPE) on Kuopiossa pilotoitu pieni-muotoisesti myös mallia yhteistyösuunnitelmasta (STM:n Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma -raportti 2018). Yhteistyösuunnitelmaa on testattu vaativimman lastensuojelun laitoshoidon ja siihen saumattomasti kytkeytyvän lastenpsykiatrisen arvioinnin osalta lapsille, jotka tarvitsevat sekä lastenpsykiatrista työskentelyä, että lastensuojelun laitoshoidtoa. Lisäksi sitä on testattu osana monitoimijaisen perhetyön ja lastensuojelun yhteistyöneuvotteluja / asiakassuunnitelmia. Monitoimijaisessa työskentelyssä ovat toimintatapoina olleet yhteiset neuvottelut, yhteiset tapaamiset lasten ja perheiden kanssa sekä lastensuojelun ja lastenpsykiatrian yhteinen säännöllinen moniammatillinen tiimi. Pilotin aikana lähes kaikki lastensuojeluyksikössä asuneet lapset ovat olleet lastenpsykiatrisen tutkimuksen ja hoidon piirissä, mikä kuvastaa laitoshoidon ohjautuvien lasten hoidollisia tarpeita.

Kokeilussa olleilta työntekijöiltä kerättiin palautetta sähköisellä kyselyllä. Yleisesti työskentely ja yhteistyösuunnitelma arvioitiin hyödylliseksi, eivätkä vastaajat tuoneet esiin merkittäviä haittoja. Monet vastaajat totesivat työntekijöiden välisen luottamuksen lisääntyneen ja perheen osalta onnistuttiin koordinoimaan palvelut kokonaisuudeksi ja parantamaan tiedonkulkua. Myös pilotointiin osallistuneita lapsia ja vanhempia haastateltiin. Haastateltavat vanhemmat kokivat, että ongelman vakavuus on lieventynyt. Yhteistyöneuvottelut vähentävät palavereja, mikä koettiin hyvänä asiana. Yhteistyöneuvottelun

haasteiksi vanhemmat kokivat isot palaverit ja aikataulujen yhteensovittamisen, mutta onnistuessaan yhteistyöneuvottelu lisäsi yhteistyön avoimuutta.

3 Toimintamallin toteutukseen liittyvät valinnat ja edellytykset

Yksi lapsi, yksi tilannekuva -työryhmän tehtävänä oli hahmottaa erilaisia tapoja yhteisen arvioinnin toteuttamiselle. Edellisessä luvussa kuvataan työryhmän esitys yhden tilannekuvan ja yhteisen toimintasuunnitelman malliksi. Tässä luvussa tarkastellaan mallin vaihtoehtoisia toteutustapoja tietosuojan näkökulmasta. Lisäksi työryhmä esittää tässä luvussa toimintamallin toteuttamisen käytännöllisiä ja lainsäädännöllisiä edellytyksiä.

3.1 Toteutuksen vaihtoehtoiset skenaariot

Työryhmän kehitettäväksi annetun lapsen tai nuoren tilannekuva ja suunnitelma -toimintamallin toteuttaminen edellyttää sähköisen alustan rakentamista. Sähköisellä alustalla käsiteltäisiin henkilötietoja, joita järjestelmään syöttäisivät sekä asiakas että ne ammattilaiset, joiden antamia palveluja välineen avulla on tarkoitus kuvata. Koska toiminta edellyttää henkilötietojen käsittelyä, on prosessin ja tietojärjestelmän suunnittelussa ja toteutuksessa otettava huomioon henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö.

Henkilötietoja ovat kaikki sellaiset tiedot, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön. Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan kaikkea näihin tietoihin kohdistettavia toimenpiteitä, kuten esimerkiksi tietojen keräämistä, tallentamista, jäsentämistä, säilyttämistä, muokkaamista, hakua, käyttöä, luovuttamista, yhdistämistä, poistamista ja niin edelleen.

Henkilötietojen käsittelystä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) sekä tietosuojalaissa (1050/2018). Lisäksi viranomaistoiminnassa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan kutakin viranomaispalvelua koskevaa erityislainsäädäntöä.

Rekisterinpitäjä vastaa sen toiminnassa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Rekisterinpitäjä on se taho, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat kriteerit voidaan määritellä lainsäädännössä, jossa määritellään myös kyseessä olevan henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset.¹

¹ TSA 4 art.

Työryhmän työskentelyn aikana oli esillä useita vaihtoehtoja rekisterinpitäjyyden ja tietojärjestelmän toteuttamisen ratkaisemiseksi. Näitä vaihtoehtoja on esitelty yhteenvetona seuraavassa kuvassa 6 "toteutuksen vaihtoehtoiset skenaariot".

	Asiakkaan tietovaranto	Lakisääteinen rekisteri
Markkinoilta syntyvät palvelut	Markkinapohjainen tietovaranto <ul style="list-style-type: none"> Tieto luonteeltaan asiakkaan omaa tietoa Tiedon hallinta markkinapohjaisessa sovelluksessa 	Markkinapohjainen moniammatillinen rekisteri <ul style="list-style-type: none"> Tieto luonteeltaan viranomaistietoa Uudesta rekisteristä säädetään lainsäädännössä Tiedon hallinta markkinapohjaisessa sovelluksessa
Viranomaistehtävä	Viranomaisen ylläpitämä tietovaranto <ul style="list-style-type: none"> Tieto luonteeltaan asiakkaan omaa tietoa Tiedon hallinta viranomaisen lakisääteinen tehtävä 	Viranomaisen ylläpitämä moniammatillinen rekisteri <ul style="list-style-type: none"> Tieto luonteeltaan viranomaistietoa Uudesta rekisteristä säädetään lainsäädännössä Tiedon hallinta viranomaisen lakisääteinen tehtävä

Kuva 6. Toteutuksen vaihtoehtoiset skenaariot

Toteutuksen vaihtoehtoisia skenaarioita on kuvattu kahden ulottuvuuden kautta. Toinen ulottuvuus perustuu tiedon luonteeseen. Olisiko yhteisen tilannekuvan ja suunnitelman sisältämä tieto asiakkaan omaa tietovarantoa vai viranomaisen rekisterissä olevaa tietoa? Toinen näkökulma taas kytkeytyy siihen, voisiko tiedon käsittelyn antaa markkina-
lähtöisille sovelluksille vai olisiko tiedon käsittely syytä säätää viranomaisen tehtäväksi.

Skenaariokuvan vasemmassa reunassa olevat ratkaisut perustuisivat siihen, että tekniselle alustalle asiakkaan asiakirjaan kirjattavat tiedot olisivat asiakkaan omaa tietovarantoa. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että asiakas voisi vapaasti itse määritellä henkilötietojen käsittelyyn liittyvät seikat, kuten esimerkiksi, mitä tietoja järjestelmään syötetään, mihin tarkoituksiin niitä käytetään sekä millä tavalla ja kenelle tietoja annetaan. Viranomaisella ei tällöin olisi mahdollisuutta määritellä mitään henkilötietojen käsittelyyn liittyviä seikkoja, esimerkiksi käsittelyn tarkoituksia, tapoja, tietosisältöjä ja niin edelleen. Työryhmän käsityksen mukaan tämä ratkaisu ei tietosuojasyistä ole mahdollinen.

Skenaariokuvan oikeassa reunassa olevat ratkaisut perustuisivat siihen, että järjestelmään kirjattavat tiedot olisivat luonteeltaan viranomaistietoa, ja tietojen rekisterinpitoon liittyvistä seikoista säädettäisiin laissa. Tällöin tietojärjestelmässä käsiteltäviä henkilötietoja käsiteltäisiin laissa säädettyihin viranomaistehtäviin liittyviin tarkoituksiin.

Edellinen työryhmä esitti johtopäätöksensä, että yhteisen suunnitelman tulisi olla asiakkaan omaa tietoa ja asiakas itse hallinnoisi mm. tiedon käyttöoikeuksia ja voisi tarvittaessa poistaa tiedot. Tarkasteltuaan asiaa tietosuojasäännösten näkökulmasta, tämä työryhmä katsoo kuitenkin, että yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma ei voi olla täysin lapsen tai nuoren omistama asiakirja. Vanhemmat tai nuori eivät voi myöskään sitä itsenäisesti hallinnoida, koska nuoren ja vanhemman lisäksi kyseiseen palveluun kirjaisivat tietoja myös perheen tähän toimintamalliin mukaan hyväksymät toimijat, kuten eri viranomaiset. Näillä toimijoilla on vastuu omista kirjauksistaan ja siitä, että he vievät tietoja vain tietoturvalliseen palveluun. Kyse on useimmiten salassa pidettävistä henkilötiedoista.

Työryhmän kehitettäväksi annetussa yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -mallissa on kysymys asiakkaan vapaaehtoisuuteen perustuvasta viranomaispalvelusta, jossa sekä asiakas että palveluja tarjoava viranomainen voivat tarkastella asiakkaan tilannetta ja hänen palvelujensa kokonaisuutta. Tietojen käsittelyn tarve liittyy viranomaisen näkökulmasta viranomaisten antamien palvelujen synnyttämän kokonaiskuvan muodostamiseen. Tarvetta käsitellä tietoja tässä raportissa tarkoitettussa prosessissa ja siten kuin tässä raportissa kuvataan, ei olisi ilman viranomaisten antamaa palvelua. Kuten edellä on todettu, skenaariokuvan vasemmassa reunassa esitetyt ratkaisut eivät sisältäisi viranomaiselle mahdollisuutta määritellä palveluun kirjattavia henkilötietoja, niiden sisältöä tai henkilötietojen käsittelyn tarkoituksia.

Koska tässä raportissa kuvatussa prosessissa asiakkaan lisäksi eri viranomaiset sekä kirjaisivat palveluun tietoja, että käyttäisivät näitä tietoja palvelujensa antamisessa ja niiden toteuttamiseksi, työryhmä on päätenyt skenaariokuvan oikeassa reunassa esitettyihin toteuttamisvaihtoehtoihin. Nämä toteuttamisskenaariot sallivat prosessin perustumisen vapaaehtoisuuteen ja toteutuksen asiakkaan tarpeen mukaisesti. Lainsäädännössä voitaisiin tarkemmin määritellä, millä tavalla asiakkaan näkökulma ja vapaaehtoisuus halutaan toteutuvan välineen käyttämisessä. Mukana olevat rekisterinpitäjät hallinnoivat tietoja ja voivat antaa niihin käyttöoikeudet perheen hyväksymille toimijoille.

Skenaariokuvan oikeassa reunassa esitetyistä toteuttamisvaihtoehdoista työryhmä pitää parhaana vaihtoehtona alempana esitettyä ratkaisua, jossa tieto olisi luonteeltaan viranomaistietoa, jonka käsittelystä tulisi säätää laissa. Niin ikään välineen hallinnointi tulisi säätää viranomaisen tehtäväksi. Myös ylempi skenaariokuvan oikean reunan ratkaisuista, jossa tiedon hallinta ja rekisterinpito annettaisiin markkinapohjaisille toimijoille viranomaisten kuitenkin pysyessä rekisterinpitäjinä, on mahdollinen. Työryhmä ei kuitenkaan päätenyt puoltamaan tätä ratkaisua, koska mm. aiempien kuntakokeilujen myötä on tunnistettu tarve nimenomaan yhdelle lukuisat eri toimijat yhteen kokoavalle tekniselle ratkaisulle. Tämä saavutettaisiin työryhmän näkemyksen mukaan tehokkaimmin säätämällä välineen hallinnointi lainsäädännössä jonkin viranomaisen tehtäväksi. Yksi kansallinen yhteinen tekninen alusta, jota ylläpitää viranomainen toimisi asiakasta ja asiakkaan

näkökulmaa korostavana yhteisenä työvälineenä eri toimialojen palvelua tarjoaville viranomaisille. Yhden kansallisen ratkaisun avulla vältettäisiin myös ongelmat palvelujen ja niiden tarjoajien vaihtuessa tai lasten, nuorten ja perheiden muuttaessa paikasta toiseen.

3.2 Rekisterinpidosta

Rekisterinpitäjä on yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisen määritelmän mukaan luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, viranomainen, virasto tai muu elin, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti.

Rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat kriteerit voidaan määritellä lainsäädännössä, jossa määritellään myös kyseessä olevan henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset. Rekisterinpitäjän vastuulla on, että sen toiminnassa tapahtuva henkilötietojen käsittely on tietosuojaa koskevan lainsäädännön mukaista.

Viranomaistoiminnassa rekisterinpitäjä on lähtökohtaisesti se viranomainen, jonka vastuulla olevan toiminnan yhteydessä henkilötietoja syntyy ja niitä käsitellään. Kun tämän työryhmän kehitettäväksi annetussa yhteinen tilannekuva ja suunnitelma -toimintamallissa on osallisena useita viranomaisia eri toimialoilta, ja toiminnasta vastuullinen taho voi myös vaihtua kesken prosessin, ei voida tunnistaa yksittäistä viranomaista, joka olisi luontevasti rekisterinpitäjä toteutettavan välineen kautta käsiteltävien henkilötietojen osalta.

Eräs ratkaisumalli toimintamallin toteuttamiseksi olisi säätää yleisen tietosuoja-asetuksen 26 artiklassa tarkoitettu yhteisrekisterinpitäjyydestä. Säännöksen mukaan, jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat yhteisrekisterinpitäjiä. Ne määrittelevät keskinäisellä järjestelyllä läpinäkyvällä tavalla kunkin vastuualueen yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisten velvoitteiden noudattamiseksi, erityisesti rekisteröityjen oikeuksien käytön osalta. Nämä vastuualueet voidaan määritellä myös jäsenvaltion lainsäädännössä. Prosessiin osallistuvat viranomaiset voitaisiin määritellä lainsäädännössä yhteisrekisterinpitäjiksi siten, että kukin viranomainen olisi rekisterinpitäjä niiden tietojen osalta, jotka koskevat sen antamia palveluja.

Työryhmän näkemyksen mukaan vastuu toimintamallin kehittämisestä ja hallinnasta tulisi säätää tehtäväksi viranomaiselle. Tämän viranomaisen tehtävä olisi tarjota tekninen alusta, jota rekisterinpitäjät voisivat käyttää laissa säädettyjen tehtävien mukaisesti. Vi-

ranomaiselle voitaisiin säätää velvollisuus tarjota tekninen alusta yleisen tietosuoja-asetuksen 28 artiklan mukaisen henkilötietojen käsittelijän roolissa. Henkilötietojen käsittelijällä tarkoitetaan yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun. Henkilötietojen käsittelyä koskevan tehtävän ulkoistamisesta rekisterinpitäjältä henkilötietojen käsittelijälle voidaan säätää laissa. Silloin lailla voidaan myös vahvistaa yleisen tietosuoja-asetuksen 28 artiklan 3 kohdan a-h alakohtien mukaiset seikat.

Työryhmä keskusteli mahdollisista viranomaisista, joiden tehtäväksi teknisen alustan toteutus voitaisiin edellä kuvatuksi säätää. Kyseeseen voisivat käytännössä tulla esimerkiksi Väestörekisterikeskus ja Kela. Väestörekisterikeskus vastaa julkisen hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista. Sen rooliin siis kuuluu toimialarajoista riippumattomista yhteisistä tietoteknisistä ratkaisuista vastaaminen. Näitä ovat mm. tunnistautumispalvelut, valtuutuspalvelu, Suomi.fi-portaali sekä palvelutietovaranto. Kelalla taas on jo entuudestaan kokemusta sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille yhteisten tietojärjestelmäpalvelujen toteuttamisesta ja tässä arkaluontoisten tietojen teknisestä käsitteystä. Kela myös toimii esimerkiksi Kanta-palveluissa teknisenä ylläpitäjänä.

3.3 Yhteisen toimintamallin toteuttamisen käytännölliset edellytykset

Yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -mallin toteuttaminen nuorten ja perheiden sekä eri viranomaisten yhteiseksi työkaluksi edellyttää mittavaa valtakunnallista hanketta. Työryhmän näkemyksen mukaan hankkeen toteutus olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa vaiheittain, kansalaisten ja eri toimijoiden edustajia toimintamallin kehitystyöhön osallistaen. Hankkeessa tulisi luonnollisesti myös hyödyntää kansallista tietoarkkitehtuuria eli eri toimialojen olemassa olevia tietovarantoja ja -rakenteita niitä toimintamalliin integroiden. Edellä mainittu edellyttää hankkeen nivomista kiinteästi kansalliseen sähköisten palvelujen kehittämistyöhön.

Tämän työryhmän tehtävänä on ollut työstää yhden tilannekuvan ja yhteisen toimintasuunnitelman mallia lasten ja nuorten palveluja silmällä pitäen. Asiakkaan tietojen pirstaloituminen eri ammattilaisten järjestelmiin ja tiedot kokoavan asiakkaan sähköisen asiakirjan puute koskee myös muita väestöryhmiä. Työryhmän käsityksen mukaan yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -mallin kehittämistavoitteena tulisi pidemmällä tähtäimellä pitää universaalia toimintamallia, jota voidaan hyödyntää myös muiden väestöryhmien tarpeisiin. Sosiaali- ja terveysministeriössä esimerkiksi työskentelee tämän työryhmän kanssa samanaikaisesti työryhmä, joka työstää esiselvitystä osatyökykyisten asiakassuunnitelmasta. Myös valtionvarainministeriössä on meneillään useita hankkeita liittyen työryhmän tematiikkaan. Tällä työryhmällä ei ole ollut mahdollisuutta selvittää asiaan liittyviä muita meneillään olevia hankkeita. Olisi suotavaa, että eri hankkeita voitaisiin

valtioneuvoston tasolla koordinoita niin, että välttyttäisiin päällekkäiseltä työltä, resurssihukalta ja pahimmillaan erilaisilta kilpailevilta perusratkaisuilta.

Yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -mallin toteuttaminen edellyttää eri hallinnonaloilta yhteistä tahtotilaa. Jotta toimintamallista saadaan kattava, tarvittaneen valtioneuvostotasoinen päätös yhteisen asiakaslähtöisen toimintamallin kehittämisestä, toteuttamisesta ja käyttöönotosta. Tarkastusvaliokunta on jo vuonna 2014 mietinnössään (TrVM 1/2014 vp – M 3/2014 vp) nuorten syrjäytymisestä edellyttänyt, että lasten ja nuorten palveluissa otetaan käyttöön yli hallinnonraajat ulottuva yhtenäinen toimintatapa, jonka avulla asiakkaiden osallisuutta ja viranomaisten tiedonkulkua voidaan parantaa. Valiokunta puhuu mietinnössään ”sähköisestä työpöydästä”, josta asiakkaan tiedot löytyisivät. Tarkastusvaliokunta palaa aiheeseen mietinnössään (TrVM 11 2018 vp K 11/2018 vp - K 17/2018 vp) hallituksen vuosikertomuksesta 2017 ja edellyttää, että ”hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja ottaa käyttöön yli hallinnonrajojen ulottuvan yhtenäisen toimintatavan, jonka avulla voidaan käytännön työssä tehokkaasti toteuttaa lasten ja nuorten ongelmiin varhainen puuttuminen, tiedonkulku ja toimenpiteiden seuranta sekä estää ongelmien paheneminen.”.

Käytännössä yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -mallin toteutusta varten on tarpeen toteuttaa eri ministeriöiden sekä muiden tarvittavien yhteistyötahojen kesken yhteistyönä ainakin seuraavat valmistelutyöt:

- **suunnitelma** toimintamallin kehittämisestä sisältäen ainakin seuraavat elementit:
 - toimintamallin vastuutahon määrittely
 - tarvittavan lainsäädännön valmistelu
 - hankkeen rahoituksen varmistaminen sekä
 - hankkeen organisoinnin ja toteutuksen suunnittelu sisältäen ainakin hankkeen vaiheistuksen, tietoarkkitehtuurin ja eri hankkeiden synergiaetujen hyödyntämisen varmistamisen sekä pilotointien ja toimintamallin käyttöönoton suunnittelun
- edellä mainittujen perusteella valtioneuvostotasoinen päätös toimintamallin kehittämisestä, toteutuksesta ja sen ohjauksesta
- päätös sekä säädökset asiakkaan sähköisen asiakirjan toteuttajaorganisaatiosta ja rekisterinpitoon liittyvistä vastuista ja käytännöistä

Kun toimintamalli on kehitetty ja valmis levitettäväksi, sen käyttöönoton ohjaukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta voidaan varmistaa eri toimijoiden ja toimialojen sitoutuminen yhteisen toimintamallin käyttöönottoon ja toimintamallin käyttöön asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Koska toimintamalli edellyttää viranomaiskeskeisyyden sijaan asia-

kaslähtöistä ja -keskeistä toimintatapaa, tarvittaneen työryhmän käsityksen mukaan monissa toiminnoissa toimintakulttuurin muutosta. Edellä mainittu puolestaan edellyttää vahvaa johtamista, yhteisiä ohjeistuksia sekä henkilöstön kouluttamista asiakaslähtöisyyden painottamiseen. Toimintamallin käyttöönoton yhteydessä on panostettava myös sekä henkilöstön että väestön tiedottamiseen. Toimintamallin käyttöönotto on suunniteltava eri toimialojen yhteistyönä.

3.4 Toimintamallin lainsäädännölliset reunaehdot ja lainsäädännön muutostarpeet

Työryhmän tehtävänä oli kartoittaa yhteisen toimintamallin lainsäädännölliset edellytykset ja muutostarpeet.

Tällä työryhmällä ei ollut mahdollisuutta käydä systemaattisesti läpi eri sektoreiden lainsäädäntöä yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -mallin käyttöönottoon liittyen. Aiemman *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* -työryhmän raporttiin on kuitenkin vuonna 2017 koottu työryhmän hallinnonalojen keskeinen henkilötietojen käsittelyä koskeva ammattikuntakohtainen lainsäädäntö. Vuoden 2017 jälkeen henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö on muuttunut merkittävästi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) sekä tietosuojalain (1050/2018) tultua voimaan. Edellä mainitut säädökset velvoittavat sekä yksityisiä että julkisia toimijoita.

Työryhmän käsityksen mukaan henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö edellyttää, että nyt ehdotettavan toimintamallin teknisen toteutus säädettäisiin julkisen toimijan, esimerkiksi väestörekisterikeskuksen tai Kelan tehtäväksi. Tässä yhteydessä olisi lisäksi säädettävä ainakin seuraavista asioista:

- rekisterinpitäjästä, tietojen käyttötarkoituksesta (palvelun käyttötarkoitus), tietojen käsittelijästä sekä tietojen käsittelyn perusteista (TSA 6 ja 9 art.)
- yhteisrekisterinpitäjien välisestä työnjaosta
- rekisterinpitäjän ja tietojen käsittelijän välisestä työnjaosta.

Lisäksi tulisi täsmentää se, mistä kaikista seikoista asiakas käyttää toimintamallissa päätösvaltaa.

4 Loppusanat ja työryhmän toimenpide-ehdotukset toimintamallin jatkotyöstämiseksi

Tämän työryhmän tehtävänä oli täsmentää ja työstää eteenpäin yhden tilannearvion ja palvelusuunnitelman prosessia aiemman *Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma* -työryhmän ehdotusten pohjalta. Toimintamallin tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen, nuorten ja perheiden yhteneväistä ja lapsi- ja perhelähtöistä palvelukokonaisuutta. Työryhmä oli yhteistyökykyinen, -haluinen ja keskustelevainen. Työryhmän lyhyt toimikausi sekä asiantuntijasihteerin puute pitkälle työryhmän työskentelykautta vaikeuttivat kuitenkin huomattavasti työryhmän haasteellisen ja laaja-alaisen tehtävän suorittamista.

Työryhmä yhtyy aiemman työryhmän näkemykseen siitä, että lapsen, nuoren ja perheen kokonaisvaltaisempi ja lapsi- ja perhelähtöisempi tukeminen edellyttää siirtymistä viranomais- ja organisaatiolähtöisyydestä asiakaskeskeiseen toimintatapaan. Toimintakulttuurin muutos puolestaan edellyttää vahvaa yhteistä tahtotilaa ja johtamista eri sektoreilla. Yhden tilannekuvan ja yhteisen toimintasuunnitelman malli olisi yhteinen työkalu uuden asiakaslähtöisemmän toimintakulttuurin ja ammatillisen monitoimijaisen arvioinnin omaksumisen edesauttajana, josta syystä olisi toivottavaa, että toimintamallin kehittämistä jatkettaisiin määrätietoisesti ja laajapohjaisesti. Jotta toimintamallin valmistelua voidaan jatkaa, tulisi sopia valmistelun vastuutahosta. Työryhmän keskusteluissa hankkeen vastuutahoksi esitettiin valtionvarainministeriötä, koska sen toimialaan kuuluu julkisen hallinnon tietohallinnon ohjaus.

Aiemman työryhmän näkemyksen mukaan yhteinen tilannekuva ja suunnitelma -toimintamallin sähköinen asiakirja tulisi toteuttaa mahdollisimman kevyellä mallilla siten, että asiakas mm. itse hallinnoisi sen käyttöoikeuksia. Tämä työryhmä tarkasteli erilaisia skenaarioita toimintamallin toteuttamiseksi tietosuojan näkökulmasta ja päätyi esittämään mallia, jossa tieto olisi luonteeltaan viranomais tietoa, lapsen tai nuoren sähköisen asiakirjan hallinnointi säädettäisiin viranomaisen tehtäväksi ja eri viranomaiset toimisivat yhteisrekisterinpitäjinä. Työryhmän ehdottamassa mallissa voitaisiin varmistaa parhaiten asiakkaan näkökulman sekä hänen tietosuojansa toteutuminen.

Tällä työryhmällä ei ole ollut mahdollisuutta tarkastella lapsen ja hänen huoltajiensa tahdonilmausten ja suostumusten sekä erilaisten perhejärjestelyjen mukanaan tuomia kysymyksiä. Nämä kysymykset on huomioitava toimintamallin kehittämistyössä.

Yksi lapsi, yksi tilannekuva -työryhmä työsti yksi tilannekuva ja yhteinen toimintasuunnitelma -mallin käytännön valintoja, joiden perusteella toimintamallin toteutusmahdollisuuksia tarkasteltiin tietosuojan näkökulmasta. Työryhmä esittää toimintamallin kehittämisen

edellytyksiä ja jatkotoimenpiteitä eurooppalaisen yhteentoimivuuden viitekehyksen tasojen (Pentikäinen ym. 2018, liite 6) mukaisesti jäsennehtynä seuraavasti:

- Poliittinen konteksti – yhteinen visio ja tavoitteet:
 - Yhteinen tahtotila lapsi- ja perhekeskeisen, asiakaslähtöisen toimintamallin toteuttamiseksi yhteistyössä eri hallinnonalojen kesken
 - Tavoitteena universaali toimintamalli, joka soveltuu myöhemmin kaikkien väestöryhmien käyttöön eri tilanteissa
 - Toimintamallin jatkokehittämiselle vastuuministeriö (TrVM 11 2018 vp K 11/2018 vp - K 17/2018 vp), jonka johdolla valmistellaan tarvittavat päätökset toimintamallin kehittämiseksi
- Oikeudellinen yhteentoimivuus – lainsäädännön yhdenmukaisuus:
 - Toimintamallin toteuttaminen säädetään julkisen toimijan (VRK tai Kela) tehtäväksi
 - Säädetään rekisterinpitäjästä, tietojen ts., palvelun käyttötarkoituksesta, tietojen käsittelijästä sekä tietojen käsittelyn perusteista (TSA 6 ja 9 art.)
 - Säädetään yhteisrekisterinpitäjien välisestä työnjaosta sekä rekisterinpitäjän ja tietojen käsittelijän välisestä työnjaosta
 - Täsmennetään asiakkaan asema ja päätösvalta toimintamallissa
- Organisatorinen yhteentoimivuus – prosessien yhdenmukaisuus:
 - Toimintamallin kehittämisestä suunnitelma monialaisessa yhteistyössä vastuuministeriön johdolla (luku 3.3.)
 - Toimintamallin kehittäminen tiiviissä yhteistyössä asiakkaiden sekä eri hallinnonalojen ja toimijoiden kesken
 - Yhteisen erilaisille asiakkaille, erilaisin tilanteisiin ja palveluihin soveltuvan yhteisen viitekehyksen valitseminen (luku 2.3.)
 - Toimintamallin integroiminen eri hallinnonalojen asiakasprosesseihin
 - Yhteiset ohjeistukset, koulutus ja tiedottaminen
- Semanttinen yhdenmukaisuus – yhteiset käsitteet ja tiedot
 - Kansallisen tietoarkkitehtuurin mukainen yhteentoimivuus ja ratkaisut
 - Toimintamallin valmistelu, sen käyttöönotto ja ylläpito riittävässä yhteistyössä eri toimijoiden kesken
 - Yhteiset ohjeistukset, koulutukset ja tiedottaminen
- Tietojärjestelmien tekninen yhteentoimivuus
 - Eri toimialojen tietojärjestelmien teknisen yhteentoimivuuden varmistaminen

Työryhmä pohti myös vaikuttavuustutkimuksen merkitystä toimintamallin kehittämisen yhteydessä. Tutkimus olisi hyödyllistä liittää mukaan siinä vaiheessa, kun mallia lähdetään kehittämään konkreettisesti. Työryhmä ehdottaa, että seuraavassa vaiheessa toimintamallin kehittäminen hankkeistetaan edellä olevan jäsennyksen mukaisesti. Hankkeen osat muodostaisivat tällöin kolme isoa kokonaisuutta, joita ovat juridiikka, tekniikka ja toiminnan sisältö. Kokonaisuuksille tulisi nimetä vastuuministeriöt, jotka toimivat keskenään yhteistyössä. Työryhmän toiveena on, että toimintamallin kehittämistä voitaisiin jatkaa ilman tarpeettomia viivytyksiä, koska käytännön toimijat kentällä kaipaavat ratkaisuja kipeästi.

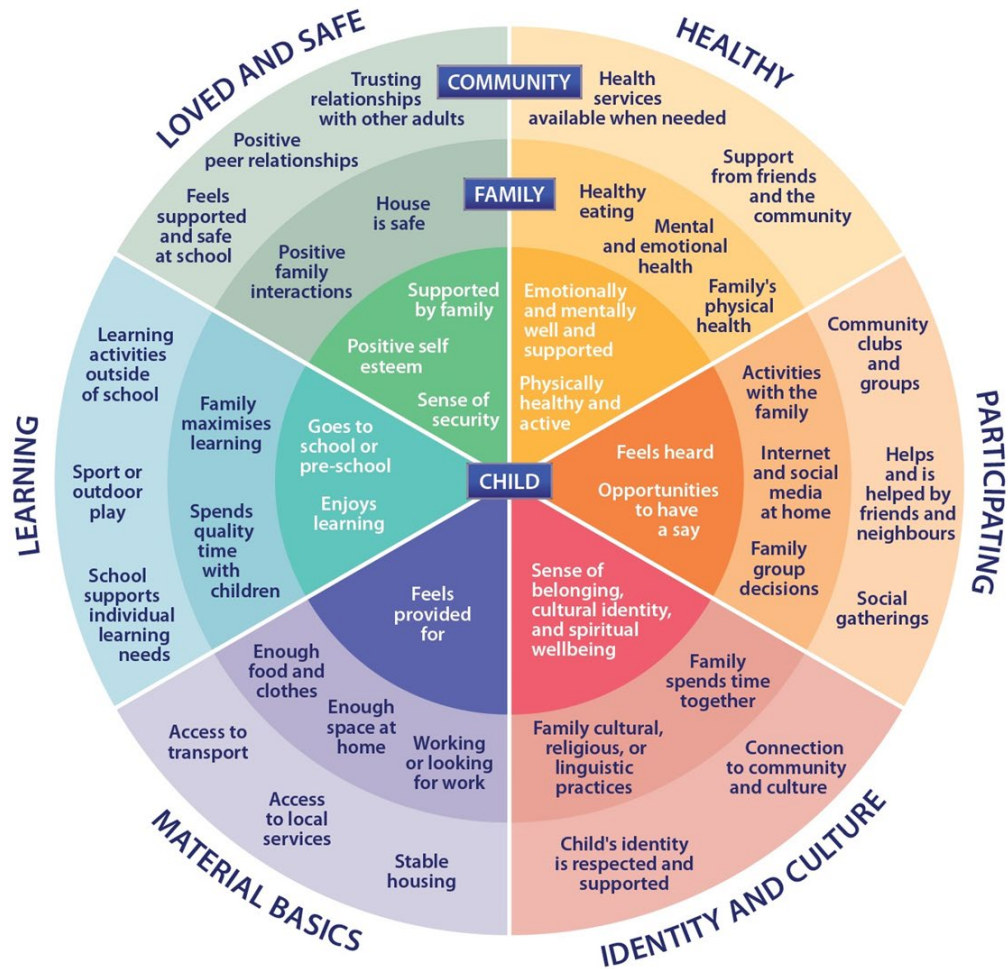
LIITTEET

Liite 1. Common Approach -malli

Mallin kehittämistä on koordinoanut tutkimuskeskus ARACY – the Australian Research Alliance for Children and Youth. Viitekehyksen laatimisessa on ollut mukana Australian eri ministeriöiden edustajia sekä kansalliselta että osavaltioiden tasolta ja eri alojen ammattilaisia. Myöhemmin mallin nimi on lyhentynyt the Common Approach -malliksi.

Common Approach -mallin kehittämisen lähtökohtana ei ole ollut yksittäisten haasteiden ratkaiseminen lapsiperhepalveluissa, vaan päämääränä on ollut löytää keino, kuinka nämä yksittäiset haasteet voitaisiin ehkäistä jo ennen kun ne syntyvät, maanlaajuisesti. Muutos kohti monialaista yhteistyötä ei yksinään riitä muuttamaan asioita, vaan se vaatii uutta, systemaattista tapaa ajatella ongelmaa ratkaisujen kautta, uusia näyttöön perustuvia ohjelmia ja interventioita sekä poliittisen tuen sille.

Common Approach- mallista on tehty laaja tutkimus (Social Policy Research Centre, University of New South Wales), joka sisältää haastatteluja, havainnointi- ja vertailututkimuksia sekä koulutuksia. Mallia on pilotoitu useissa eri palveluissa, mm. sivistystoimessa, terveydenhuollossa, sosiaalipalveluissa sekä järjestöissä. Tutkimuksen tulokset Common Approach- mallista ovat lupaavia. Lasten ja perheiden tarpeet tunnistettiin aikaisemmassa vaiheessa. Ammattilaiset tunnistivat myös paremmin lasten, nuorten ja perheiden vahvuuksia. Ymmärrys tarjolla olevista palveluista kasvoi ja tietoisuus ennaltaehkäisevästä työotteesta lisääntyi ammattilaisten keskuudessa. Ammattilaiset ovat ottaneet sellaisia lapsen elämän osa-alueita huomioon, jotka eivät suoraan ole liittyneet oman ammattikunnan piiriin.

Kuva 7. Hyvinvoinnin ulottuvuudet Common Approach -mallissa

Lähde: ARACY

Vahvuuksiin keskittyminen mahdollistaa avoimen keskustelun asiakkaan ja työntekijän välillä. Common Approach ei ole riskinarviointimenetelmä, vaan monipuolinen ja mukautuva tapa työskennellä siten, että lapsi on keskiössä. Malli korostaa jokaisen työntekijän ja myös muiden aikuisten roolia ja vastuuta lapsen hyvinvoinnista.

Liite 2. Esimerkkiasiakkaana silmäsairas tyttö

9-vuotiaalla lapsella on silmäsairaus, jonka vuoksi hän tarvitsee erityistä tukea koulussa. Lapsella on käytössään apuvälineitä. Vanhemmat ovat hakeneet lapselle koulukyytiä, koulun iltapäiväkerhopaikkaa, henkilökohtaista avustajaa sekä KELA:n vammaistukea. Suunnitteilla on silmäleikkaus, joka voidaan kuitenkin toteuttaa vasta myöhemmin.

Vanhemmat hyväksyvät yhteisen suunnitelman käyttäjiksi:

- vammaispalveluiden omatyöntekijän
- hoitavan lääkärin
- luokanopettajan
- oppilashuoltoryhmän jäsen
- MLL:n iltapäivätoiminnan vastuuhjaajan
- lapsen henkilökohtaisen avustajan

Nykytilanne, tuen tarpeet ja yhteenveto palveluista:

Lapsi: (perustarpeet) Minulla on oma huone ja siellä hamsteri, josta pidän huolta. Tykkään kaikesta ruoasta, erityisesti isän tekemästä. (oppiminen) Minusta on kiva oppia kaikkea uutta, erityisesti kitaransoittoa ja olen siinä jo taitava. Tykkään kirjoista ja lukemisesta (rakastettu ja turvassa) Meillä kotona halataan paljon ja puhutaan kivasti toisille (terveys) olen terve ja iloinen, tykkään voimistelusta. (osallistuminen) Käyn voimistelussa joka viikko ja siellä on kiva porukka, pidän yhteyttä heihin myös pädilläni.

Lapsen äiti:

- Lapsi on perusterve ja aktiivinen. Hän on musikaalinen ja liikunnallinen, ja paneutuukin näihin harrastuksiin. Hän myös rakastaa pikkuveljeään ja kotieläimiämme. Hän on kiinnostunut kaikesta ja lukee paljon. Hänellä on paljon ystäviä ja hän on pärjännyt hyvin rytmisen voimistelun ryhmässä.
- Lapsella on todettu etenevä silmäsairaus, jonka johdosta lapsen näkökenttä on kapea.
- Lapsen kyky havainnoida ympäristöä on heikentynyt eikä lapsi pysty osallistumaantavallisiin pihaleikkeihin. Näkökyky riittää kynätyöskentelyyn ja lukemiseen, tosin lukemiseen tullaan pian tarvitsemaan apuvälineitä. Lapsi väsyä koulunympäristössä ja kärsii ajoittaisesta päänsärystä.
- Lapsi ei saa liikkua yksin liikenteessä! Liikuntatunneille osallistuminen muun ryhmän mukana lähes aina mahdotonta.
- Rajoitukset harmittavat lasta välillä ja hän saattaa myös riehaantua ja olla silloin altis onnettomuuksille. Lapsi haluaa kuulua porukkaan ja saada mahdollisimman vähän erityiskohtelua.
- Lapsella on aloittanut kesällä henkilökohtainen avustaja 5t/vko, jonka kanssa harjoitellaan mm. apuvälineiden käyttöä.
- Lapselle on haettu koulukyytiä ja iltapäiväkerhopaikkaa.

Luokanopettaja:

- Lapsi on innokas oppija ja ystävällinen toisia kohtaan.
- Lapsi pärjää koulutehtävissä hienosti. Istuu eturivissä. Jää kouluavustajan kanssa koululle, jos luokka lähtee liikuntatunnilla pois koululta.
- Joskus hän hermostuu kun ei voi osallistua kaikkeen, mutta silloinkin hän ottaa lohdutusta vastaan.
- Kun hänellä on päänsärkyä auttaa, jos joku voi hetken hieroa ohimoita. Meillä on luokassa monta innokasta vapaaehtoista.

Vammaispalveluiden omatyöntekijä:

- Lapsella käytössä erikoisinssit. Valkoisen sauvan käyttöä harjoitellaan. Lukemisen apuvälineitä kokeillaan, koska lukeminen on hänelle niin tärkeää.

Koulukuraattori:

- 29.8 pidetty keskustelu, jossa paikalla lapsi, lapsen vanhemmat, kuraattori, luokanopettaja, iltapäiväkerhon vastuuhjaaja ja vammaispalveluiden omatyöntekijä. Lapsi tapaa koulupsykologia muutaman kerran. Tavoitteena on tukea hänen sopeutumistaan kouluyhteisöön sairautensa tuomien rajoitusten pahentuessa. Sovittu yhteisen suunnitelman tekemisestä erityisesti lapsen iltapäivien kulusta. Yhteistä suunnitelmaa koordinoi tois-
taiseksi kuraattori.

Yhteinen suunnitelma (kirjaajana kuraattori)

- Lapsi ottaa vastaan iltapäivätoiminnan paikan. Koulukyyti hakee iltapäivätoiminnan päättyessä 15.45. Henkilökohtainen avustaja vastaanottaa lapsen kotona. Vanhemmat joutuvat täyttämään hakemukset koulukyydistä.
- Mikäli lapsi väsyä iltapäivätoiminnassa, suunnitelmaa muutetaan, siten iltapäiväkerhossa max. 2 tuntia. Tällöin myös koulukyydit ja henkilökohtaisen avustajan ajat sovittava uudelleen.
- Sovitaan, että lapsi käy koulupsykologin luona ainakin muutaman kerran. Yritetään löytää aika, joka olisi esim. liikuntatuntien aikaan.
- Silmäleikkaus on suunnitteilla kevääseen (maaliskuu?). Leikkauksen jälkeen lapsi ei voi osallistua normaaliin koulutyöhön noin kuukauteen. Leikkauksen jälkeen perheen palvelutarve tulee arvioida uudelleen.

Liite 3. Esimerkkiasiakkaana omaa polkuaan etsivä nuori

Pekka valmistui keväällä ammatillisesta oppilaitoksesta. Ammattioppilaitoksessa Pekka keskusteli opinto-ohjaajan kanssa ammatin valinnastaan ja tulevista työllistymismahdollisuuksistaan. Opinto-ohjaajan kanssa ”sähköiseen reissuvihkoon” kirjattiin tiivistelmä Pekan suunnitelmista valmistumisen jälkeen. Opinto-ohjaajan kanssa todetaan muun muassa, että Pekka tuntee epävarmuutta alavalintaansa kohtaan. Opinto-ohjaajan kanssa on pohdittu jatko-opinnoista ammattikorkeakoulussa ja uudenlaisesta ammatillisesta suuntautumisesta. Epävarmuudestaan huolimatta Pekka valmistuu opinnoistaan. Valmistumisensa jälkeen Pekka ilmoittautuu sähköisesti työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon. Kuukausi valmistumisen jälkeen Pekka asioi TE-toimistossa, jossa keskustellaan Pekan itse luonnostelemasta työllistymissuunnitelmasta. Pekka antaa TE-asiantuntijalle luvan tarkastella ”sähköistä reissuvihkoa”. Pekka keskustelee ammatinvalinnastaan asiantuntijan kanssa ja he sopivat, että Pekka hakeutuu uravalmennukseen. Pekka lisää yhdessä TE-asiantuntijan kanssa tiedot etenemisestä ”reissuvihkoon”.

Uravalmennuksessa keskustellaan Pekan ammatillisista tavoitteista ja toiveista. Uravalmennuksen antaja käy Pekan luvalla läpi sähköistä reissuvihkoa ja keskustelee tämän pohjalta syvemmin Pekan tilanteesta. Valmennuksen aikana Pekka saa tietoa ja ohjausta uravaihtoehtojen selkiyttämiseen.

Työttömyyden pitkittyessä Pekka ahdistuu tilanteestaan ja toisaalta epävarmuudestaan uravalintansa suhteen. Pekka hakeutuu kuntansa Ohjaamoon, jossa hänet ohjataan keskustelemaan tarkemmin Ohjaamossa työskentelevän ONNI-hanketta edustavan sosiaalityöntekijän kanssa. Pekan luvalla sosiaalityöntekijä tarkastelee sähköistä reissuvihkoa ja saa näin kokonaiskuvan Pekan palvelupolusta tähän saakka. Sosiaalityöntekijä sopii yhdessä Pekan kanssa, että hän osallistuu vertaisryhmätoimintaan. Asia kirjataan sähköiseen reissuvihkoon yhdessä Pekan kanssa sovitulla tavalla.

Pekka asuu edelleen vanhempiensa luona ja vaikka työtä ei ole vielä löytynyt, niin Pekka haluaa muuttaa omaan asuntoon. Pekka asioi kuntansa Ohjaamossa, jossa hän tapaa järjestää edustavan asumisneuvojan. Pekan luvalla asumisneuvoja käy läpi Pekan palveluhistoriaa. Pekka ei kuitenkaan halua näyttää asumisneuvojalle tietoja osallistumisestaan vertaisryhmätoimintaan tai keskustelustaan ONNI-hankkeen työntekijän kanssa. Hän sulkee nämä osiot asumisneuvojalta. Pekka hakeutuu asumaan nuorille suunnattuun vuokra-asuntoon.

Vertaisryhmätoiminnassa Pekka saa tukea tilanteeseensa ja uravalmennuksen kautta Pekalle kirkastuu ajatus hakeutumisesta uudelle alalle ammattikorkeakouluun. Puolen vuoden päästä Pekka aloittaa opinnot uudelle uralle.

Liite 4. Kuopion kaupungin kokeilujen tulokset

Palvelusuunnitelmien yhdistäminen integraattori-mallissa: Kokeilussa sähköinen hyvinvointisuunnitelma oli asiakkaan ja hänen kanssaan työskentelevien ammattilaisten yhteiskäytössä. Palvelusuunnitelmien yhdistäminen edellytti monialaisen yhteisrekisterin (palvelusuunnitelmien yhdistämiskokeilun asiakasrekisteri) perustamista, mikä oli mahdollista vain valtiovarainministeriön vuosina 2015-2016 kuntakokeiluihin osallistuville.

Asiakkaan mukana kulkeva sähköinen hyvinvointisuunnitelma siihen kirjattuine tavoitteineen, yhteystietoineen ja palveluineen auttoi etenkin monia palveluja käyttävien asiakkaiden asiointia eri viranomaisten luona. Vastuutyöntekijä pyysi asiakkaan suostumuksen integraattori-malliin osallistumisesta. Asiakasta pyydettiin lisäksi täyttämään sähköinen elämänhallinnan (3X10D) itsearviointilomake. Asiakkaan elämänhallinta-arvion perusteella vastuutyöntekijä laati yhdessä asiakkaan kanssa hyvinvointisuunnitelman, joka oli kaikkien asiakkaan kanssa työskentelevien ammattilaisten yhteiskäytössä. Yhdistetyssä suunnitelmassa näkyi, miten ja missä järjestyksessä asiakkaan asioita lähdetään hoitamaan. Asiakas hallinnoi ja näytti hyvinvointisuunnitelmaa asioidessaan eri ammattilaisten kanssa. Ammatillaisen ei asiakkaan itse näyttämien tietojen osalta tarvinnut huolehtia tietojen luovutukseen liittyvistä suostumuksista.

Yhteistyösuunnitelman kokeileminen monialaisessa työskentelyssä- pilotti: Yhteistyösuunnitelman täyttämässä oli hankkeen aikana niin teknisiä kuin aikataulullisia haasteita. Esimerkiksi vain kerran suunnitelma saatiin valmiiksi niin, että se oli reaaliaikaisesti tulostettavissa. Tämän vuoksi havaittiin erityisesti haasteita perheiden käyntien kirjaamisessa potilastietojärjestelmään, koska skannattu teksti näkyi eri päivämäärällä kuin varsinaisen käynti oli tosiasiallisesti tapahtunut. Tämä vaikeuttaa yhteistyösuunnitelman dokumentointia ja arkistointia. Yhteistyöneuvottelut sujuivat käytännössä hyvin ja käytetty mallipohja ohjasi keskustelua tavoitteista ja suunnitelmasta sopimisen suuntaan voimavaralähtöisesti. Yhteistyöneuvottelut vaativat valmistautumista, aikaa ja työnjaosta sopimista. Toteutuneissa neuvotteluissa lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja lastenpsykiatri jakoivat puheenjohtajuuden ja sihteerin päätettiin erikseen. Ennalta suunniteltujen mittareiden käyttäminen ei onnistunut kaikilta osin ja useampien mittareiden käyttäminen samanaikaisesti osoittautui käytännössä haastavaksi.

Lastensuojelun ja lastenpsykiatrian kokemukset ja palautteet: Perhetyössä ammattilaisten kokemusten mukaan yhteistyösuunnitelmassa lasten ja vanhempien vahvuudet tulivat esille perheelle sekä eri viranomaisille. Huolet ja tavoitteet sekä asiakkuuden edellytykset selkiintyivät ja toisilta viranomaisilta saadun tiedon hyödyntäminen mahdollistui perheen hyväksi ja lapsi nousi keskusteluissa keskiöön. Koko verkosto saa yhteistyösuunnitelman avulla saman tiedon samanlaisena ja samaan aikaan, mikä tukee aidon yhteisen käsityksen syntymistä lapsen ja perheen tilanteesta. Lisäksi ammatillinen työskentely on verkostolle ja perheelle läpinäkyvää; tiedetään mitä kukakin tekee ja voidaan siten välttää päällekkäisen työn tekemiseltä. Yhteenvetona voidaan todeta, että yhteinen

tiimi ja yhteistyöneuvottelu ja -suunnitelma ovat hyviä työmuotoja, joiden kehittämistä kannattaa jatkaa.

Liite 5. NäytönPaikka-verkkopalvelu

NäytönPaikka-verkkopalvelu on Suomen Setlementtiliiton ylläpitämä asiakkaalle maksuton, asiakaslähtöinen ja voimavarakeskeinen työväline, jonka kannustaa ja auttaa tarkastelemaan omaa elämää kokonaisvaltaisesti useista eri näkökulmista. Palvelun sisältöjä on työstetty vuodesta 2005 lähtien tiiviissä yhteistyössä käyttäjien ja hyvinvointialan työntekijöiden kanssa. Palvelun ensimmäinen versio otettiin käyttöön 2007 ja sen jälkeen sitä on päivitetty useaan otteeseen. Palvelun suunnittelusta, toteutuksesta ja ylläpidosta on alussa vastannut RAY:n rahoittama ja NäytönPaikka ry:n hallinnoima valtakunnallinen Oma Elämä Näkyväksi (OEN) -projekti. Vuonna 2016 palvelu siirtyi Suomen Setlementtiliiton ylläpidettäväksi.

Palvelussa on mahdollisuus muun muassa tehdä elämästään tilannearvion tai ihmissuheteistaan verkostokartta, pitää päiväkirjaa esimerkiksi liikunnasta ja rahankäytöstä, seurata kehitystään aikajanalla sekä laatia työhakemuksia ja ansioluetteloita. Samalla palvelu tarjoaa työntekijöille valmiin ja monipuolisen tavan tehdä asiakaslähtöisesti ja ammattimaisesti syrjäytymisen vastaista työtä sekä tukea osallisuutta, kasvua ja voimaantumista.

Palvelua käytetään laaja-alaisesti ympäri Suomen muun muassa työllistymis-, nuoriso-, koulutus-, asumis-, päihde- ja mielenterveyspalveluissa. Useissa muissa palveluissa asiakas pääsee vain katselemaan hänestä kirjattuja tietoja, mutta Näytön Paikassa asiakkaan oma osallisuus prosesseistaan on keskiössä. Tyypillisesti palveluun hakeudutaan jonkun tahon kuten esimerkiksi järjestön työntekijän suosituksesta. Myös eri viranomaiset käyttävät palvelua.

Liite 6. Eurooppalaisen yhteentoimijuuden viitekehyksen tasot

Kuva 8. Eurooppalaisen yhteentoimivuuden viitekehyksen tasot (Pentikäinen ym. 2018)

LÄHTEET

Australian Research Alliance for Children and Youth (2013): **The Common Approach to Assessment, Referral and Support (CAARS): Working Together to prevent child abuse and neglect – Final Report**. Canberra.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta: **Tarkastusvaliokunnan mietintö 1/2014 vp. Nuorten syrjäytyminen**. TrVM 1/2014 vp – M 3/2014 vp. Osoitteessa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/mietinto/Documents/trvm_1+2014.pdf

Eduskunnan tarkastusvaliokunta: **Valiokunnan mietintö TrVM 11 2018 vp K 11/2018 vp – K 17/2018 vp, Hallituksen vuosikertomus 2017**. Osoitteessa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/TrVM_11+2018.aspx

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus). Osoitteessa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>

Joronen Katja, Kanste Outi, Halme Nina, Perälä Marja-Leena & Pelkonen Marjaana (2018): **Lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävien palvelujen integraatiota tukevat toimet eri maissa**. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 35/2018.

Pentikäinen, Marika, Kärkkäinen, Anna Mykkänen, Juha, Penttinen, Jaakko Konstantin Hyppönen, Timo Siira, Marko Jalonen (2018). **Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojen kansallinen kokonaisarkkitehtuuri 2.0** THL 10/20

Social Policy Research Centre (2012): **Final Research Report Prepared for the Australian research Alliance for Children and Youth**. SPRC Report 7/13. November 2012.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2017): **Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma. LAPE-hankkeeseen liittyvän moniammatillista tiedonhallintaa kehittävän työryhmän raportti**. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:36.

Tietosuojalaki 5.12.2018/1050.

Osoitteessa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>

